

Verbatim records

XIV Riigikogu, II Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Tuesday, 15.10.2019, 10:00

Edited

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Õiguskantsleri ettepanek kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks

2. 11:12 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (79 SE) esimene lugemine

3. 13:01 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (31 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 5. töönädala teisipäevast istungit. Kas kolleegidel on soovi üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi ei ole.

Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 75 Riigikogu liiget, puudub 26.

Teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis Eesti-Šveitsi parlamendirühma asutamiskoosolek, mille kokkukutsuja on Anti Poolamets.

1. 10:02 Õiguskantsleri ettepanek kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks

10:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Nii, läheme tänase päevakorra punktide käsitlemise juurde. Esimene päevakorrapunkt on õiguskantsleri ettepanek kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks.

Head kolleegid, ma tutvustan teile lühidalt selle päevakorrapunkti menetlemist. Kõigepealt on õiguskantsler Ülle Madise ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, seejärel on põhiseaduskomisjoni liikme Vilja Toomasti ettekanne, mis kestab samuti kuni 20 minutit. Iga Riigikogu liige võib kummalegi ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist on läbirääkimised, kus sõna võivad võtta kõik Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Ettepaneku vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

Nii, head kolleegid, läheme esimese päevakorrapunkti menetlemise juurde. Ma palun ettekandjaks õiguskantsler Ülle Madise.

10:03 Õiguskantsler Ülle Madise

Austatud istungi juhataja! Hea Riigikogu! Kui linna- või vallavolikogu valimistel kandideerib Riigikogu liige, kohaliku kooli või lasteaia direktor, raamatukogu juhataja, linna- või vallaettevõtte juht või mis tahes linna- või vallaasutuses töölepingu alusel töötav isik, siis rahva usaldust pälvides saab ta volikokku ka tööle minna. Kui aga kandideerib inimene, näiteks koristaja, bussijuht, staadionivaht, raamatupidaja,

IT-spetsialist, kellel on tööleping linna- või vallavalitsusega, siis tema rahva usaldust pälvides volikogu liikmeks asuda ei tohi. Valituks osutumisel tuleb tal loobuda kas töökohast või hüljata rahvalt saadud mandaat. Juhul kui tegemist on isikuga, kelle volikokku asumist valla- või linnavõim soovib, siis leitakse võimalus see inimene vormistada mõne teise asutuse töölepinguliseks töötajaks või siis asub inimene rahvakeeli öeldes OÜ-tama ehk teeb sedasama tööd edasi ja esitab selle eest arveid. Sel juhul saab ta volikogus olla. Ehk see olukord on silmakirjalik ja pole ainustki sisulist eesmärki selliselt riigi ja kohaliku elu korraldada.

Juhin tähelepanu, et kohalik volikogu, nagu paljud teist teavad, on kohaliku kogukonna esinduskogu, otsustab kohaliku elu küsimusi, avaliku ruumi küsimusi, investeeringuid ja eelarvet. Vastavalt Eestile kohustuslikele rahvusvahelistele reeglitele peab olema võimalikult laialt võimalik selles otsustamises osaleda ehk piirangud peavad olema kaalukalt õigustatud. Õigustada ei tule mitte seda, miks kellelgi on õigus nii kandideerida kui ka valituks osutumisel esinduskogus kaasa lüüa, vaid seda, mis on need väga kaalukad ja mittemaandatavad riskid, mille pärast ta seda ei tohi. Just selle tõttu, et kohalikus volikogus võivad olla – ja õnneks sageli ongi – need inimesed, keda hellitavalt hüütakse maa soolaks ehk kohalikud aktiivsed inimesed, ettevõtjad, õpetajad, perearstid, on kohaliku omavalitsuse volikogus kehtestatud selged ja ranged taandumisreeglid. Need on kirjas kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses ja need on kirjas ka korruptsioonivastases seaduses, mis kinnitab veel kord, et see piirang, see silmakirjalik piirang, mis praeguses seaduses on, ei teeni ühtegi mõistlikku eesmärki.

Õigus kandideerida ja valituks osutudes esinduskogus tööle asuda, nagu ka õigus valida ja säilitada oma töökoht, on väga kaalukad põhiõigused. Nende õiguste piiramiseks peavad olema selged ja loogilised põhjendused. Antud juhul neid ei ole, mida kinnitab ka see, et ühe sarnase juhtumi jõudmisel Riigikohtusse algatas Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve, aga tollal jäi töö pooleli, sest inimene võttis oma kaebuse menetlusest tagasi. Nüüd on meie ametkonna kaudu see töö siia teie ette jõudnud ja ma väga loodan, et te ettepanekut toetate.

Kokkuvõttes leian, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkt 6 on vastuolus põhiseaduse §-ga 10, § 11 lausega 2, § 29 lõikega 1 ja § 156 lõikega 1. Samuti on see vastuolus Eestile kohustuslikuks täitmiseks võetud Euroopa kohaliku omavalitsuse harta ja selle lisaprotokolliga. Palun teil ettepanekut toetada ja kõnealune norm põhiseadusega kooskõlla viia! Aitäh!

10:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud õiguskantsler! Teile on küsimusi. Mart Vörklaev, palun!

10:08 Mart Vörklaev

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Olles värske Riigikogu liige ja olles üle seitsme aasta töötanud Rae vallavanemana, tekitab see ettepanek mulle natukene muret. Tegelikult, kui 2013. aastal see piirang rakendus, siis omavalitsusjuhina oli mul väga hea meel, et selline piirang tegelikult seadusesse seati ehk ühtlustati ametniku staatus (ametnik ei saanud olla samal ajal volikogu liige) ja töölepingu alusel töötaja staatus. Milles seisnes probleem? Motivatsioon volikokku kandideerida tähendas tihti seda, et tegelikult sooviti endale valla- või linnastruktuurides töökohta.

Koalitsiooniläbirääkimised võisid olla sellised, kus öeldigi, et kõigepealt jagame töökohad ära ja siis vaatame edasi. Kahjuks on see reaalne elu ja mu oma kogemus. Kui sa soovid siis hoida n-ö seda joont, et ei, me töökohti ei jaga, siis partner või see, kes soovib võimule tulla, seda teeb ja sina seda sirget joont hoida ei saa. Mina näen, et see võib kaasa tuua ...

10:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun küsimust!

10:09 Mart Vörklaev

Kuidas?

10:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun küsimust!

10:09 Mart Vörklaev

Aa! See oli sissejuhatuseks, et see võib tuua suurema probleemi usaldusega. Teine teema on allasutuste juhtidega. Aga minu küsimus ongi see, kas te ei näe probleemi selles, et see võib just vähendada usaldust kohaliku omavalitsuse vastu, kui selline asi uuesti ellu kutsuda.

10:09 Õiguskantsler Ülle Madise

Täna! Ei näe seda probleemi. Lihtsalt selle tõttu, et kui soovitakse kellelegi kandideerimise eest töökohta lubada, siis selleks on täna kõik võimalused paraku olemas. Sellisel juhul ei võeta seda inimest palgale mitte linna- või vallavalitsuse juurde, vaid mõnda teise linna- või vallaasutusse. Nii et seda praktikat ettepaneku täitmine mitte mingil viisil ei muuda. Kui kuskil nii tehakse – ja loomulikult ma tean, et tehakse –, siis sellel tegevusel pole ettepaneku toetamisega mitte mingisugust seost.

10:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

10:10 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt õiguskantsler! Üks teema, mida ka arutati, oli seotud huvide konflikti ja korruptsiooniga. Kui olla samal ajal näiteks asutuse juht ja töötada volikogu organites, siis võib tekkida läbipaistmatuse tunne ja soov kallutada võimalikke eelarveläbirääkimisi enda asutuse poole. Kuigi ma isiklikult eeldan, et sellel puhul peaksid inimesed ennast otsustusprotsessist taandama. Kas teie arvates see ettepanek, mis meil täna laual on, tulevikus seda läbipaistvust ja korruptsiooniohtu vähendab või suurendab? Te mainisite korra ka seda, et kui füüsiline isik ei saa mingil põhjusel töötada näiteks lepingu alusel, siis ta muutub juriidiliseks isikuks ja saab ikkagi protsessis osaleda. Selliseid näiteid on elus veel, kui juriidilist ja füüsilist isikut koheldakse erinevalt.

10:11 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! See, et inimestele jagatakse töökohti mitte sellepärast, et seda maksumaksja rahast rahastatavat töökohta on tarvis ja et see inimene, kes selle töökoha saab, on sinna konkureerinud ja on parim seda tööd tegema, on tõesti kahetsusväärne praktika. Selle ettepaneku täitmine mitte kuidagi seda praktikat paraku ei muuda. Me räägime üksnes nendest juhtumitest, kui staadionivahil, autojuhil, vastuvõtusekretäril või muul inimesel on tööleping sõlmitud otse valla- või linnavalitsusega. Ka praegu on võimalik olla volikogu liige ning samal ajal mis tahes linna- või vallaasutuses töölepinguline töötaja, linna või valla äriühingu juhataja, koolidirektor jne. Seda olukorda ei muuda see ettepanek mitte kuidagi. Ettepaneku täitmise korral väheneb tõenäoliselt silmakirjalikkuse määr ning silmakirjalikkusest ja susserdamisest tulenev usalduse kadu. Ehk usaldust võiks tulla juurde, juhul kui reeglid on selged. Mis puudutab huvide konflikti, siis tõepoolest, huvide konflikti tekkimise oht volikogus, eriti väiksemates valdades, on küllaltki suur. Sellepärast kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 17 lõige 5 ütlebki, et ükski volikogu liige, ei see koolidirektor, lasteaiajuhataja ega kohaliku äriühingu juhataja ei tohi osa võtta volikogu sellise üksikakti ettevalmistamisest, arutamisest ega otsustamisest, mille suhtes talle laieneb toimingupiirang korruptsioonivastases seaduses sätestatu kohaselt. Tal on keelatud teha toimingut või otsust, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest: otsus või toiming tehakse tema enda või temaga seotud isiku suhtes, ta on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, ta on teadlik korruptsiooniohust. Niisiis, taandumisreeglitele tuleb igal juhul väga suurt tähelepanu pöörata. Nii et veel kord: selles suhtes, et töölepinguid sõlmitakse lihtsalt poliitilise vahetuskaubana koalitsiooniläbirääkimiste käigus, ei muuda selle ettepaneku täitmine või täitmata jätmine paraku mitte midagi. Paraku.

10:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

10:13 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea õiguskantsler! Omavalitsuste temaatika on kindlasti äraütlemata põnev. Kui vaadata teie ettepanekut, siis laias laastus võib öelda, et meil on neli gruppi inimesi, kelle puhul moel või teisel on täna olemas seadusandja regulatsioon: kõigepealt ametnikud, teiseks just nimelt lepingulised töötajad, kolmandaks need, kes on tööl kõikvõimalikes allasutustes ja äriühingutes, ning neljandaks tegelikult

need, kes on tööl omavalitsusega lepingulises suhtes olevates ettevõtetes või muudes organisatsioonides. Nendest neljast grupist kahel on vabadus olla volikogu liige ja kahel ei ole ehk töötajatel ja ametnikel ei ole. Ma saan aru, et küsimus ei ole niivõrd selles, kas ja kui palju on siin põhiseaduslikku riivet või põhiõiguste riivet, vaid pigem on küsimus n-ö õiguspoliitilistes valikutes, kuuhu see piir tõmmata. Teie analüüsis oli see ka sees, et kas ametniku omavalitsuse volikokku kuulumise piirang on põhiseaduspärane või mitte ning kas näiteks ametniku kuulumine teise valla volikokku ja selle lubatavus on kuidagi mõjutatud sellest, et töölepingulises suhtes ei tohi olla, kuigi teie arvates võiks olla.

10:15 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Ka valla ja linna töötajatel on praegu õigus volikokku kuuluda, kui nad on vormistatud mitte linna- või vallavalitsuse kui asutuse, vaid mõne teise asutuse, näiteks planeerimisameti, korrakaitseüksuse (või mis kuskil on) töölepinguliseks töötajaks. Nad võivad olla omavalitsuse volikogus ka praegu. Ettepanek puudutab ainult ühte õigustehnilist apsu, mis on pärinud ka Riigikohtu tähelepanu. Põhiseaduslikkuse järelevalve on Riigikohtu enda algatusel selles küsimuses juba alanud. Riigikohus on selgelt öelnud, et olukorras, kus linna ja valla töötajad tohivad olla volikogus, on samamoodi võimalik sellest piirangust, et volikogu liikme mandaat lõpeb, mööda minna, asudes teenust osutama muu lepingu alusel. Niisugusel piirangul mingit mõtet ei ole. Küsimust, kas ka ametnik võiks volikokku kuuluda, me ei analüüsinud, sest see ei olnud hetkel teemaks, arvestades seda, et võimude lahusust kohalikul tasandil põhiseaduslikus mõttes ei eksisteeri. Mudeleid on erinevaid, eraldi valitsust kui üksust koos oma allasutustega iseenesest ei peagi olema, volikogu ja valitsus võivad olla ka mõnes süsteemis koos. Nii et kui Riigikogu tahab seda mudelit muuta ja võimaldada ka ametnikel volikogus olla, kaaludes kõiki riske, siis küllap see on võimalik. Aga meie selle teemaga tegelenud ei ole. Meie tegelesime ainult selle ühe kitsa teemaga, mis on korra juba põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses olnud. See jäi pooleli selle tõttu, et isik võttis oma kaebuse tagasi.

10:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

10:16 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Seda kooskõla põhiseadusega me oleme siin saalis ju ka varem arutanud ja selle tulemusena on nüüd Riigikogu liikmetel õigus olla valitud ka kohalikesse volikogudesse. Tol korral toodi siin palju näiteid Euroopa teistest riikidest, kus see täpselt niimoodi on. Kas on ka mingisugust võrdlust võimalik tuua, et kusagil see ei ole probleemiks ja ongi kõik niimoodi, nagu teie praegu soovite, et asjad läheksid?

10:17 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Loomulikult on meil majas olemas inimesed, kes ka rahvusvahelist pilti uurivad ja jälgivad, aga päris tõsikindlate väidete esitamine teile siin ei oleks õige sellel lihtsal põhjusel, et ametnikku defineeritakse eri riikides väga erinevalt. Eesti on valinud hästi kitsa definitsiooni, et näiteks kohalik finantsjuht või raamatupidamisosakonna juhataja peab kindlasti olema ametnik, praegu ta ei tohi kuuluda ka volikokku. Mina isiklikult arvan, et see on ka õige. Aga paljudes riikides on ametniku mõiste väga lai, hõlmates ka maksumaksja rahast palka saavaid bussijuhte ja teisi. Nii et tegelikult on see pilt kirev. Pigem eelistatakse, et kohaliku kogukonna ja kohaliku elu küsimusi saaks otsustada võimalikult lai hulk inimesi ning et peibutusparte oleks võimalikult vähe. Samas rõhutakse sellele, et huvide konflikti tekkides inimene taandub. Ainus sõnaselge erand ka Eesti seadustes on kohaliku eelarve hääletus. Seal tohivad ka kohalikud koolidirektorid, lasteaiajuhid, raamatukogujuhid ja teised, samuti kohaliku äriühingu juhtkond hääletamisel osaleda. Muul juhul tuleb taanduda. Ma tean, et üle Eesti on neid vaidlusi, kas selle või teise punkti juures tuleb taanduda või mitte, päris palju.

10:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Henn Põlluaas, palun!

10:18 Henn Põlluaas

Aitäh! Ka mina olen omavalitsusjuhi taustaga ja mind tõtt-öelda teeb see ettepanek natuke murelikuks. Valla- ja linnavalitsustes on terve hulk töötajaid, kelle tööd juhendab, koordineerib ja ka kontrollib just nimelt omavalitsuse juht. Kui nüüd tekib olukord, et tema alluvad saavad volikogu kaudu n-ö tema ülemusteks, siis tegelikult on juba eos sellesse sisse kirjutatud väga tugev konflikt. Te küll siin kirjutate, et loomulikult tuleb vältida huvide konflikti ning volikogu liikme ning linna- või vallavalitsuse võimu teostaja rolli üheaegset täitmist jne, aga minu meelest see just nimelt tekitabki konflikti. Kas te ei leia?

10:19 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Veel kord: ei leia. Juba praegu ka seesama koolidirektor, kes tegelikult linna või valla haridusametile ja selle kaudu linnapeale või vallavanemale allub, tohib olla volikogus. Nii et see olukord tegelikult on olemas. Küsimus on selles, kas lubada jätkuda silmakirjalikkusel ja sellel normitehnilisel apsul või see likvideerida. Ka sellest sättest on praegu võimalik mööda minna. Vahe on ainult selles, et kui nüüd inimene, kes on otse valla või linna ametiasutuse palgal, näiteks kalmistuvahina või bussijuhina, ja selliseid on – me loomulikult vaatasime läbi, mis see praktika siis on –, läheb valimistele näiteks sõltumatus valimisliidus, pälvib rahva usalduse, siis tal on valik, et ta kas ütleb, jah, olin peibutuspart, ma ei lähe volikokku, või ta loobub oma palgatööst. Juhul kui ta on sellest fraktsioonist, kes osutus võitjaks, leitakse talle koht, et ta saaks teha sedasama tööd edasi lihtsalt mõne teise asutuse hingedkirjas. Juhul kui ta on võitjale ebameeldiv ehk opositsiooni poolel, siis ümbervormistamise võimalust ei leita, siis öeldakse, et me lõpetame mandaadi.

Ettepanek on suunatud just nimelt selle olukorra likvideerimisele, mis on silmakirjalik ja lööb tegelikult sõltumatuid. Seda olukorda, et kohalikul tasandil just selle tõttu, et väga paljud omavalitsuse töötajad võivad kuuluda ja kuuluvadki volikokku ning seetõttu sisuliselt on oma ülemuse ülemused, see ettepanek mitte kuidagi ei muuda.

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siim Kiisler, palun!

10:22 Siim Kiisler

Aitäh! Austatud ettekandja! Kõigepealt mulle tundub, et te eksisite, kui te ütlesite, et täna saab planeerimisameti töötaja olla volikogu liige. Minu teada ei saa.

10:22 Õiguskantsler Ülle Madise

Saab!

10:22 Siim Kiisler

Aa, võib-olla te siis oskate nimetada mõne Eesti omavalitsuse, kus planeerimisameti töötaja saab olla volikogu liige. Aga te ütlesite, et teie ettepaneku elluviimise korral suureneb usaldus volikogu vastu. Seletage ikkagi täpselt ära. Kui täna valla pearaamatupidaja ei saa olla samal ajal volikogu liige ja edaspidi ta saaks olla nii volikogu liige kui ka valla pearaamatupidaja, kuidas see inimeste usaldus selle valla vastu siis täpselt suureneb?

10:22 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Planeerimisameti töölepinguline töötaja saab täna olla volikogus. Ei ole ühtegi sätet, mis seda mingilgi viisil takistaks. Näiteks, planeerimisameti vastuvõtusekretär, samamoodi kõik teised, kes planeerimisametis töölepingu alusel töötavad, saavad volikogus olla. Härra Kiisler, meie inimesed saadavad teile selle loetelu. Kõik töölepingulised töötajad kõikides planeerimisametites saavad nii kandideerida volikokku kui ka asuda volikokku tööle ja jätkata senisel töökohal. Nendel on tööleping ja sellisel juhul nad saavad ilma igasuguse takistusega jätkata. Pole ühtegi sätet, mis seda kuidagi keelaks. Ametnikud ei saa, töölepingulised saavad. Absoluutselt kindlasti. Teiseks, valla pearaamatupidaja peab olema ametnik ja tema ei saa volikogus olla. Aga me hea meelega saadame teile nimekirja nendest vastuvõtusekretäridest ja teistest töölepingulistest töötajatest, kes tohivad volikogus olla.

10:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

10:23 Jürgen Ligi

Aitäh! Proua õiguskantsler! Ma tahtsin teilt küsida, kus on piir. Te rõhutasite siin, et vaatasite ainult ühte juhtumit või ühte seost, aga te ütlesite ka ühe sellise lause, mis mu tähelepanu pälvis, kuigi ma sain teie ettekandest targemaks. Te nimelt ütlesite, et kohalikus omavalitsuses ei ole üldse võimude lahususe probleemi põhiseaduse mõttes. Palun täpsustage seda! Kas see on absoluutne väide? See kõlab nii, nagu võiks ka vallavalitsus volikokku kuuluda. Või oli see lihtsalt üks ümardatud väide?

10:24 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Riigiõiguses on tõesti nii, et kohalik omavalitsus ja riik on omavahel nn vertikaalses võimude lahususe suhtes. Kohalik omavalitsus liigitatakse, tõsi küll, mitte riigi täitevvõimule alluvaks, vaid eraldi täitevvõimuks ja seal sees omakorda võimude lahusust erinevalt riigist ei nähta. Ehk kui riigis on seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim, siis kohaliku omavalitsuse puhul niisugust vahet riigiõiguse teoorias tõepoolest ei tehta. Sõltub riigi mudelist, mis on valitud, põhimõtteliselt on mõeldav ka see, et volikokku kuulumise õiguse piirid on laiemad. Aga veel kord: meie räägime täna ainult ühest sättest, mis ütleb, et kui inimene on vormistatud töölepinguga töötama valla- või linnavalitsuse juurde, mitte mõnda hallatavasse asutusse või mõnda muusse asutusse, siis sellisel juhul ta ei tohi volikogu liikmeks asuda, aga kui ta on mõne muu asutuse töötaja, siis tohib. Me pigem vaidlustame seda, et sellisel silmakirjalikul ja hõlpsasti möödamindeva moel kahjustatakse sõltumatute ja ausa töölepingu alusel töötavate inimeste huve.

10:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

10:26 Annely Akkermann

Täna, hea juhataja! Suur tänu, hea ettekandja, selle teema siia saali toomise eest! Mina olen 18 aastat praktiseerinud kohalikus omavalitsuses. 2009. aastal Pärnus, kui keskerakondlik linnavõim lõpetas, siis ta lõpetas selle 2009. aasta nii, et detsembriks olid arved tühjad, 10% eelarvest olid maksmata arved ehk eelarve oli 10% üles blufitud. Ma mõtlesin, kuidas see sai juhtuda. See juhtus täpselt nii, et pooled Pärnu tollase volikogu liikmetest + 1 liige olid seotud rahaliste lepingutega, linnaeelarvega: allasutuste juhid, linnaasutuste juhid, lisaks veel linnaasutuste nõukogude liikmete tasud (miinimumpalk kuus, aga koosolek toimus üks kord kvartalis). See tõi kaasa linna eelarve, mis oli 10% üles blufitud, 10% defitsiidis. Kuidas sellist olukorda vältida, kui linnaeelarvega nagu makstakse kinni volikogu hääled?

10:27 Õiguskantsler Ülle Madise

Täna selle küsimuse eest! See on tõesti väga tõsine mure. Paraku ka siis, kui seadus jääb selliseks, nagu ta praegu on, see mure ei lahene. Need on kaks täiesti erinevat teemat. Selleks, et teie kirjeldatud olukord, mis on tõesti kahetsusväärne ja mis ju oma sisult on nii valija usalduse petmine kui ka maksumaksja raha raiskamine, lõppeks, tuleb leida teid. Aga veel kord: seadus kehtib praegu nii, nagu ta kehtib. Kõik need negatiivsed näited, mis te olete toonud, on ju tekkinud sellesama sätte kehtimise ajal. On täiesti ükskõik, kas see säte seal on või ei ole, need negatiivsed näited jäävad paraku ikka. Nende väljajuurimiseks on vaja hoopis teistsuguseid meetmeid.

10:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

10:28 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea õiguskantsler! Me räägime, et olukord on praegu silmakirjalik ja me soovime seda mingil määral muuta. Me räägime kogu aeg nende inimeste õigustest. Juhul, kui meie tahe on siiras, kas me ei võiks õigusi kitsendada? Ma väidan, et kui ametnik on kolm korda enda mandaadist loobunud, siis üks kord võis see olla juhus, teist korda võis see olla kokkusattumus, aga kolmas kord on see süsteemne käitumine. Võtame talt siis õiguse kandideerida kohalikku omavalitsusse, enne kui ta näiteks sugu ei vaheta. Kuidas see tundub? Praegu ongi olukord silmakirjalik. Kohaliku omavalitsuse klienditeenindajad räägivad, et vali mind, vali mind, siis sa saad seda, teist või kolmandat teenust, ja pärast tulemuste väljakuulutamist nad kõik loobuvad mandaadist.

10:29 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Niinimetatud peibutuspartidega võitlemiseks kasutavad riigid väga erinevaid meetmeid, Eesti põhiseadus usaldab siin ennekõike valijat. Aga tõepoolest, mõnes riigis on nõnda, et mandaadist saab loobuda üksnes väga tõsise põhjuse korral, mis tähendab ennekõike enda või lähedase tervisega seotud põhjust, või siis objektiivsel alusel, näiteks teise riiki kolimise korral. Aga muul juhul sellel inimesel lihtsalt enam valimisteles asja ei ole, petad üks kord valijat ja kõik. Eestis on see olukord märkimisväärselt liberaalsem ja usaldab valija tarkust rohkem.

10:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Metsoja, palun!

10:29 Andres Metsoja

Aitäh, hea eesistuja! Austatud õiguskantsler! Kas ma saan õigesti aru, et see probleem tegelikult tuleneb ca viie aasta tagusest ajast, kui toimus avaliku teenistuse reform ning inimesed, töötajad, pidid valima ja valitsusasutused pidid otsustama, kes jäävad avalikuks teenistujaks ja kes hakkavad töölepingu alusel tööle? Minu küsimus on, kas see probleem tekkis sellel perioodil. Järgmine küsimus: kas tekkis ka reaalseid olukordi, kus inimene oma lepingu vormist lähtuvalt pidi volikogu liikme kohast loobuma, just nimelt seetõttu, et ta avaliku teenistujast sai töölepingu alusel töötavaks inimeseks? Kas talt tuli n-ö mandaat ära võtta seaduse tõttu või pidi ta tegema selle valiku, et loobuda?

10:30 Õiguskantsler Ülle Madise

Aitäh! Probleemi juur, täpselt nii, nagu ütlesite, on tõesti avaliku teenistuse reformi ajas. Siis püüti Eestis teha ametniku mõiste hästi kitsaks ja piiritleda see üksnes nendega, kes tõepoolest teostavad võimu ja määravad seda, milleks kulub maksumaksja raha, ja seda, millised on õigused ja kohustused. Kas oli selliseid juhtumeid, ei hakka praegu spekuldeerima. Aga veel kord: kui see inimene on töölepingu alusel valla- või linnavalitsuse palgal, mitte mõne tema asutuse või hallatava asutuse palgal, näiteks vastuvõtusekretär, ja ta on valla- või linnavalitsuse enamusele meelepärane, siis on alati leitud võimalus vormistada ta tööle mujal ja ta jätkab volikogu liikmena. Või antakse talle head nõu asuda esitama sama töö eest arveid, ja ka sellisel juhul jätkab ta rahulikult volikogu liikmena. Nii et kui on soov seda inimest volikogus hoida, siis on olemas kõik võimalused otse öeldes vusserdada ehk sokk: seaduse järgi on kõik korrektne, kuid juriidiliselt mittekorrektne, selles mõttes, et pole mõistlik, õiglane ega ausameelne. Kui tegemist on kellegagi, kes on sõltumatu ja valla- või linnavalitsusele tülik, siis loomulikult püütakse tekitada olukorda, kus ta volikokku ei asu. Selline oli ka see juhtum, mis jõudis Riigikohtusse ja mille alusel Riigikohus algatas põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse, mis aga jäi pooleli, kuna see inimene suruti kaebust tagasi võtma.

10:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siim Pohlak, palun!

10:32 Siim Pohlak

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Tulen veel kord kirjeldatud olukorra juurde. Oletame, et vallavanema sekretär, vallavalitsuse sekretär või infolauatöötaja saab selle korra muutmise järel volikogu liikmeks, seejärel satub ta ka revisjonikomisjoni liikmeks ja peab asuma tegema vallavalitsuse töö revisjoni. Kas ja kuidas selline olukord suurendab usaldust omavalitsuse vastu inimeste silmis? Ma julgen selles väga kahelda.

10:32 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Mäletatavasti olen teie ette toonud ettekande korruptsiooni vältimisest kohalikus omavalitsuses. Olen väga tänulik Riigikogu eelmisele koosseisule, kes ühe osa sellest ka realiseeris. Aastast 2021 needsamad koolidirektorid ja teised asjadest väga huvitatud inimesed enam revisjonikomisjoni kuuluda ei saa. Nii nagu me põhiseaduskomisjoni arutelul selgitasime, kui Riigikogu otsustab seda ettepanekut toetada, paluks väga kaaluda seda, et ka need töölepingulised töötajad ei saaks aastast 2021 kuuluda revisjonikomisjoni, täpselt nii, nagu see hakkab Riigikogu otsusel kehtima tollestsamast ajast teiste oluliste töölepinguliste inimeste puhul.

10:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heiki Hepner, palun!

10:33 Heiki Hepner

Suur tänu, hea istungi juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Mis te arvate, kas me selle muudatusega ei põhjusta olukorda, kus osa ametnikke hakatakse vormistama ümber töölepinguga töötajateks? Teatavasti on ka ametniku ja töölepinguga töötaja puhul teatud kaalutluskoht ja see on töökorralduslik kokkulepe vallavalitsuse tasemel. Võib ju ka tekkida situatsioon, kus me need ametnikud vormistamegi töölepinguga tööle ja ikkagi seda olukorda justkui ei lahenda.

10:34 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Väga õige mure. Loomulikult me mõtlesime selle üle. Sellisel juhul rakendub järelevalve. See, kelle tööülesannete sisu on ametnikutöö, peab olema ka ametnikuks vormistatud. Kui ma teie ees, õigupoolest eelmise koosseisu ees tutvustasin kohaliku korruptsiooniga võitlemise ettekannet, siis oli üks palve väga täpselt jälgida, et ametnikke ei vormistataks töölepingulisteks töötajateks. Tookord oli mäletatavasti ajendiks olukord, kus vallavanema nõunik, kes oli ametnik, mõisteti korruptsioonis süüdi ja korruptsioonikuriteos süüdimõistetuna ei oleks ta saanud ametnikuna jätkata. Ta võeti täpselt samale tööle tagasi töölepingulise töötajana. Vaat seda ei tohi teha ja siin on olemas järelevalvemeetmed, mis seda tõkestavad. Sellesama palvega neid meetmeid ette näha olin ma teie ees ja mul on hea meel, et üks osa sellest ettekandest sai ka realiseeritud. Selle ettepaneku puhul ma niisugust riski ei näe. Vähemalt see risk ei suurene, sest kui praegu on mõni valla- või linnaametnik, keda soovitakse näha ka volikogus, siis vormistatakse ta töölepinguliseks töötajaks lihtsalt mõnes muus asutuses, ja ongi kõik võimalused avatud. Aga me peame rõhuma sellele, et kui inimese tööülesannete sisu on ametnikutöö, siis peab ta olema ka ametnikuna tööle vormistatud. See tähendab ka seda, et kui ta on varem näiteks sellesama valla rahva tagant varastamises süüdi mõistetud, siis ei saa ta üheski vormis võimu teostamist jätkata.

10:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud Riigikogu liikmed, selle päevakorrapunkti menetlemisel on igal Riigikogu liikmel võimalik esitada kummalegi ettekandjale üks küsimus. Nii et kolleegid Tarmo Kruusimäe ja Urmas Kruuse, teil on võimalik esitada küsimusi järgmisele ettekandjale. Aitäh, lugupeetud õiguskantsler! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun nüüd ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liikme Vilja Toomasti.

10:36 Vilja Toomast

Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon viis õiguskantsleri ettepaneku Riigikogule kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 põhiseadusega kooskõlla viimiseks arutelu läbi oma 8. oktoobri istungil. Lisaks komisjoni liikmetele ja komisjoni ametnikele olid komisjoni kutsutud õiguskantsler Ülle Madise, Õiguskantsleri Kantselei õiguskorra kaitse osakonna juhataja Külli Taro ja vanemnõunik Vallo Olle.

Kuna me oleme juba päris pikalt seda teemat sisuliselt käsitlenud, siis ma seda juttu, mis meile õiguskantsler ka põhiseaduskomisjonis rääkis, üle kordama ei hakka. Küll aga on minu kohustus teile ette kanda need küsimused ja teemad, mis huvitasid põhiseaduskomisjoni liikmeid.

Esimesena küsis Kalle Grünthal, kes avaldas ka arvamust, et väiksemates kohtades võib olla nii, et kui volikogus saaksid hääletada selle sättes nimetatud töölepingu alusel töötavad inimesed, siis nad võivad olla hääletamisel tööandja poolt mõjutatavad. Nii nagu Ülle Madise siin on mitu korda vastanud, vastas ta ka komisjonis, et antud probleem on olemas ka praegu ning kandideerimisõiguse piirangud neid probleeme ei lahenda. Ta lisas, et kui linnapea või vallavanem soovib oma häält volikogus tugevdada, siis ta leiab selleks võimaluse ka praegu. Sellisel juhul ostetakse teenuse osutamine lepinguga sisse või vormistatakse see inimene mõne hallatava asutuse palgale, selline tegevus on juriidiliselt korrektne.

Küll Taro lisas selle teema kohta, et täpselt samasugune teoreetiline võimalus mõjutada koolidirektoreid, raamatukogudirektoreid, raamatukogutöötajad on ka praegu olemas. Ülle Madise kommenteeris teemat edasi ja ütles, et õigusriigi põhialustega on vastuolus inimeste ähvardamine töölt lahtilaskmisega või neile maksumaksja raha eest töölepingu sõlmimise pakkumine. Ülle Madise tões, et on võimalik, et inimesi kallutatakse näiteks planeeringu menetlemisel või eelarve kinnitamisel, kuid

nentis, et tuleb leida viise, kuidas sellega võidelda. Ülle Madise arvates ei ole põhiseaduspärane ega mõistlik keelata inimesel olla volikogu liige.

Komisjoni liige Oudekki Loone tõi näite raamatupidaja kohta, kes osaleb väikses vallavalitsuses vallavalitsuse koosolekutel, võtab kulutuste arutelust osa ja langetab tegelikult ka olulisi otsuseid rahateemadel. Samas ei näinud ka Oudekki Loone probleemi selles, kui näiteks ühe kohaliku omavalitsuse töölepinguga töötaja – me toome kogu aeg seda näidet –, vallavalitsuse tennisehalli ja staadioni hooldaja, kuuluks ka tegelikult volikokku. Oudekki Loone tegi ettepaneku lahendada see olukord karmimate piirangutega, võttes ka ettevõtjatelt volikokku kuulumise õiguse ära. Ülle Madise vastas, et tema leiab, et kandideerimisõigust tuleb tegelikult laiendada, mitte kitsendada, ja korruptiivsete suuniste vastu tuleb võidelda muude meetoditega.

Siim Kiisler küsis, miks tahetakse tõmmata piiri ametnike ja töötajate vahele. Tema arvates võiks ametnikuna töötaval inimesel olla samamoodi õigus kuuluda volikokku ning huvide konflikti tekkimise korral saaks ta ennast taandada otsuste tegemisest. Selle peale vastas Ülle Madise, et põhjus seisneb selles, et töölepingulised töötajad täidavad abistava iseloomuga ülesandeid, aga ametnikud teostavad võimu ja võtavad vastu konkreetseid otsuseid. Ta viitas sellele, et piir tõmmati siiski ametnike ja töölepinguga töötajate vahele ning ka Riigikohus pole pidanud sobivaks, et seda nii laiaks ajada. Küll aga, nagu Ülle Madise täna juba eelnevalt väitis, on Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium pärast eelmisel suvel esitatud kaebust ja selle tagasivõtmist mõne kuu pärast asunud iseseisvalt selle teemaga tegelema. Eks ikka sellest johtuvalt on Riigikogule tehtud ettepanek seda ka omavahel arutada. Taavi Rõivas tõdes, et tegelikult on ametniku ja töötaja loogika hästi töötanud, võimu kuritarvitamise võimalused on aga alati olemas. Sellistes olukordades tekib ülemuse ja alluva suhe ning seega on ülemusel võimalik oma alluvat kiusata, sest see kuulub teise erakonda või ka mõnel muul põhjusel. Ülle Madise vastas sellele, et nad on põhjalikumalt ka varasemat praktikat uurinud. Isiklikud suhted, üksteise mõjutamine ja erapooletus on sisemise väärikuse küsimus ning seda ei saa tuua põhjusena, miks piirata jõuliselt kandideerimisõigust, mis on põhiseaduse järgi inimese põhiõigus.

Taavi Rõivas jätkas oma küsimust, tuues näiteid Tallinna potentsiaalsete väärkasutuste kohta, ja esitas sellesama väite, mis siin on kõlanud, et on olnud juhtumeid, kui opositsiooni liikmetel on keelatud kuuluda revisjonikomisjoni või on seda õigust vähemalt piiratud. Sellele vastas Külli Taro (ka õiguskantsler juhtis siin sellele juba tähelepanu), et Riigikogu eelmine koosseis võttis vastu kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse sätte, mille kohaselt revisjonikomisjoni liige ei saa olla kohaliku omavalitsuse allasutuse juht. Ta lisas, et kui see ettepanek, mida me siin arutame, vastu võetakse ja see muudatus kohaliku omavalitsuse korralduse seadusesse sisse viiakse, siis võiks olla nii, et ka need lepingulised töötajad, kes saavad siis volikogu liikmed olla, ei saaks olla revisjonikomisjoni liikmed. Nii, kas on veel midagi olulist teile ette kandmata jäänud? Oudekki Loone nimel tehti ettepanek ka volikogu liikmed muuta palgaliseks, sest siis ei teki sellist probleemi, et otsitakse teisi kohti, sest inimesed võiksid töötada ainult ühel kohal ehk olla volikogu liikmed. Oudekki Loone tõi välja veel ühe teema, millel me ka pikemalt peatusime. Ta rääkis sellest, et väikeses kohalikus omavalitsuses võib tekkida see probleem, et ei ole piisavalt pädevaid inimesi, kes võiksid volikokku kuuluda, ja selle tõttu ongi tekkinud see olukord, kus tegelikult peaksid volikokku kuuluma kõik need inimesed, kes samal ajal töötavad kohaliku omavalitsuse allasutustes, ning sellisel juhul nad peaksidki FIE või OÜ vormi kasutama. Vilja Toomast nentis, et see ei puuduta ainult väikesi kohalikke omavalitsusi, sama probleem on näiteks Tallinnas, kus ka sageli jääb volikogu liikmetel pädevusest vajaka.

Nii, see on lühidalt kõik. Ma ei hakanud teile kõiki küsimusi ja vastuseid ette kandma, sest neid oli palju. Osale küsimustele saite ka juba vastused, need sisuliselt dubleerisid õiguskantsleri ettekannet. Mul on jäänud veel ära tuua otsused. Otsustati määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Vilja Toomast. Me hääletasime ka selle üle, kas õiguskantsleri ettepanekut toetada või mitte. Hääletuse tulemused: 2 komisjoni liiget toetasid õiguskantsleri ettepanekut, 3 olid õiguskantsleri ettepaneku vastu ja 1 komisjoni liige jäi erapooletuks. See on hetkel kõik.

10:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on ka küsimusi. Tarmo Kruusimäe, palun!

10:46 Tarmo Kruusimäe

Tänan, hea aseesimees! Hea kaasettekandja! Kuigi ma kuulsin, et selles arutelus seda probleemi ei kõlanud, see koorus täna just välja õiguskantsleri ettekandest, siis kogenud inimesena oskate ehk öelda,

kas põhiseaduskomisjonil on valmisolek ametniku mõiste laiendamiseks olemas ja kas Riigikogu liikmetel on selline tahe olemas?

10:47 Vilja Toomast

Aitäh! Me otseselt sellist teemat küll komisjonis ei arutanud, aga ma saan öelda, et kui 2013. aastal muudeti avaliku teenistuse seadust, siis jäeti ka kohalikule omavalitsusele sellised piirid, et ta saab mingil määral ise otsustada, kas konkreetne inimene töötab ametnikuna või töölepingu alusel. Kuigi, nagu õiguskantsler mainis, saab teatud ametipositsioonil töötada ainult ametnik ja vahe on siin selles, kas ta otseselt teostab võimu või mitte – see on see piirang ja määrang. Näiteks, staadioni muruniitjal ei ole võimalustki sekkuda kohaliku omavalitsuse otsuste vastuvõtmisesse ja seda võimu teostada. Ma ei tea, kas see vastus rahuldab. Ei, seda teemat me ei puudutanud, et seda laiendada, küll aga ma veel kord kordan, et avaliku teenistuse seadus jätab mingid võimalused ja piirid kohalikule omavalitsusele, et ta saaks määrata, kes on töölepinguga töötaja ja kes on ametnik.

10:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

10:48 Annely Akkermann

Suur tänu, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Õiguskantsler oma ettepaneku tegemisel fokuseeris temaatika rohkem maavaldadele, et seal on vähe inimesi ja need inimesed, kes volikogudes on, on nagu maa sool ning ühtedest ja samadest inimestest peabki jätkuma mitmesse ametisse. Tõepoolest, nii see on, eriti Kihnu saarel, kus on 600 inimest ja valimas käib alla 500. Aga Tallinnas? Kas Tallinnas rohkem kui 400 000 inimese hulgas ei leidu siis tõesti inimesi volikogusse, kelle sissetulek ei sõltuks selle linna eelarvest? Mis te arvate, kas praegune olukord Tallinnas, kus volikogu liikmed saavad linna eelarvest elatist, on linna arengule kaasa aidanud?

10:49 Vilja Toomast

Aitäh! Mina küll ei saanud aru, et õiguskantsler oleks rääkinud ainult väikestest valdadest. Minu arvates puudutas ta kõiki kohaliku omavalitsuse volikogusid. Ma oma vastuses püüdsin pehmelt öeldes mainida ka seda, et Tallinnas on tegelikult see probleem, et osa linnavolikogu liikmeid on saanud sinna tänu sellele, et teine osa ongi sellesama põhjuse pärast, mida me praegu siin arutame, olnud sunnitud volikogust lahkuma ja nende asemele on leitud teised inimesed. Aga see on teine teema.

Kas see on moraalne? Ma oskangi vastata nii, et see tõepoolest ei ole moraalne, aga ka praegused seadused ei võimalda seda, et volikogu liikmele makstakse linnaeelarvest palka, kasutades erinevaid vahendeid. Nii nagu väitis ka komisjonis õiguskantsler proua Ülle Madise, see on inimese väärkuse küsimus, ennekõike algab see väärikus linna ja valla juhtidest ning läheb siis allapoole edasi, et kes on valmis sellisteks tillitamisteks, jokitamisteks või sokitamisteks – ükskõik, kuidas me seda nimetame. Ma sain nüüd jokile soki ka juurde.

Aga see ei puuduta seda ettepanekut, mille on teinud õiguskantsler. Need on kaks eri asja. Me ei saa sellega võidelda, kui me seda teemat ei käsitle ega suhtu positiivselt sellesse, mis õiguskantsler on välja pakkunud. Jah, tõepoolest on kahju, et Riigikohtust see kaebus eelmisel suvel tagasi võeti. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium oleks, ma arvan, tänaseks juba andnud mingeid seisukohti ja indikatsioone selle kohta, kas ja kuidas selle teemaga edasi liikuda. Aga ma ise siiralt loodan, et me liigume sellega edasi, et me jätame selle ettepaneku täna menetlusse ja põhiseaduskomisjon hakkab ette valmistama seadusemuudatust. Siis saame kõikidele küsimustele põhjalikumad vastused, tehakse analüüsid ja me saame käsitleda ka neid teemasid. Aga ütlen veel kord: ükski seadus ei pane inimest väärikalt käituma, kui tal endal sisemine väärikus puudub.

10:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Tuletan meelde, et läbirääkimistel on võimalik osaleda kõikidel Riigikogu liikmetel. Hanno Pevkur, palun!

10:51 Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Hea õiguskantsler! Probleem, mis meie ees on, vajab kindlasti lahendamist. Kas tegemist on otseselt põhiseadusvastase olukorraga või õiguspoliitilise valikuga, see on selle saali otsus. Kehtiv õigus näeb ette, et isikute gruppe, kes saavad omavalitsuselt moel või teisel raha või kes on seotud mõjust sõltuvate otsustega, on umbes neli, nagu ma enne oma küsimuses mainisin. Teisisõnu, need, kes otseselt on mõjutatud, on ametnikud, töölepinguga töötajad, allasutuste juhid ja moel või teisel omavalitsusega lepingulises suhtes olevate muude organisatsioonide või ettevõtete töötajad. Kehtiv õigus tõmbab piiri täpselt poole peale, ütleb, et volikogu liikmed tohivad olla kõik, kes on moel või teisel lepingulises suhtes omavalitsusega, on nad siis organisatsiooni või ettevõtte töötajad, omanikud või kes iganes, samamoodi võivad allasutuste juhid olla volikogu liikmed, aga volikogu liikmeks ei tohi olla valla või linna ametiasutuse töötajad ja ametnikud. Nüüd me arutame seda, kas see n-ö piir nihutada ametnike ja töötajate vahele.

Tegelikult me peaksime arutama natuke laiemalt. Loomulikult, minu hinnangul me peame jätma õiguskantsleri ettepaneku täna menetlusse, et põhiseaduskomisjon saaks selle teema lahti võtta, aga arutada sealjuures ka just nimelt seda küsimust, kuhu see piir tõmmata. See on rohkem õiguspoliitiline valik kui põhiseadusvastasuse tuvastamine. Kui leitakse ja kui see saal siin leiab, et ka ametnik võiks kuuluda volikokku, siis ma arvan, et see on puhtteoreetiliselt võimalik. Teoreetiliselt on võimalik rääkida ka sellest, mis mõnes riigis on kasutusel, et valla- ja linnavalitsuse liikmel ei ole volikogu liikmeks olemise piirangut. Võtame riikide tasandil: meie enda põhjanaabritel on vabariigi valitsuse liikmed ka parlamendi liikmed. See on õiguspoliitiline valik, kuhu see piir tõmmata. Loomulikult, see, kas toimingupiirangu rikkumine leiab aset või mitte, on hoopis teine küsimus. Võtame väikesed vallad. Eriti enne haldusreformi kuulus volikokku klassikaliselt ikka ju kooliõpetaja, võib-olla ka kirikuõpetaja, politseinik, koolidirektor, kultuurimaja direktor, veel keegi. Nad kõik saavad moel või teisel omavalitsuse eelarvest raha. Sellisel juhul peaksid nad kõik ennast taandama ja siis tekib küsimus, kas volikogul tekib üldse võimalust eelarvet vastu võtta, sest kõik volikogu liikmed on moel või teisel valla eelarvega seotud. Vaieldamatult peab seadus andma vastuse, et sa tõepoolest saaksid volikogu liikmena selle otsuse ka sisuliselt langetada.

Vaatame veel sisulise poole pealt. Näiteks, ametnik, kes töötab valla- või linnavalitsuses ja loomulikult teostab ka avalikku võimu, ning koolidirektor. Koolidirektor saab kuuluda volikokku, aga ametnik ei saa sinna kuuluda. Mina julgen täna siin väita, et see ametnik puhtpoliitilises vaates ei ole absoluutselt nii suure mõjuvõimuga või poliitiliselt nii suure kaaluga kui näiteks koolidirektor. Aga me ütleme, et näiteks heakorraspetsialist, kes menetleb ka süütegusid ja seetõttu on igal juhul ametnik, ei tohi kuuluda volikokku, kuid koolidirektor tohib sinna kuuluda. Tegelikult on selle piiri tõmbamine väga keeruline, ühest küljest, aga teisest küljest peab loomulikult selle piiri kusagile tõmbama. Seetõttu see, et õiguskantsler selle küsimuse meile siia laua peale tõi, annab meile võimaluse see olukord lahendada. Nii et, head fraktsioonid, ma kutsun kõiki üles tõsiselt kaasa mõtlema sellel teemal, kuhu tõmmata piir kohalike omavalitsuste volikogudesse kuulumisel, sisuliselt, mitte ainult vormiliselt. Aitäh!

10:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Paul Puustusmaa, palun!

10:56 Paul Puustusmaa

Austatud juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Head kolleegid! Olen siia pulti tulnud selleks, et edastada teile Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni seisukoha ja positsiooni õiguskantsleri ettepaneku kohta kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkti 6 põhiseadusega vastavusse viimise küsimuses. EKRE fraktsioon on tähelepanelikult ära kuulanud austatud õiguskantsleri seisukoha, kuulanud ära selle probleemistiku, need käsitlused, mis seda puudutavad, mis võiks tingida vastuolu põhiseadusega, või selle, millised probleemid siin üldse on, mis tekivad väidetavalt eksisteerivast vastuolust põhiseadusega, ja on leidnud, et põhimõttelist vastuolu põhiseadusega siiski ei eksisteeri. Niisamuti ei eksisteeri vastuolu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 5 lõikega 5, rääkimata vastuolust euroliidu hartadega. Esile toodud olukorras on tegemist pigem personaalsete valikute, õiguspoliitiliste valikute ja küsimustega ning kindlasti ka õigusnormi tõlgendamise dilemmaga, kus võib soovi korral näha mõningaid probleeme. Nagu on ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium oma otsuses 3-4-1-53-14 märkinud, võiks tõepoolest ehk kaalutleda õigusnormi täpsemat, selgemat sõnastust, seda kehtivate normide ja toimivate õigussuhete korral, et ära hoida juba viidatud

silmakirjalikkust, OÜ-tamist ja muud taolist. Vaatluse all oleva paragrahvi eesmärk on eelkõige ära hoida olukorda, kus olulist informatsiooni omav, võimu kontrolliv ja kohalikus omavalitsuses juhtivas otsustusprotsessis osalev inimene, volikogu liige, ei satuks huvide konflikti olukorda, ühtlasi seeläbi ka korruptsiooni soodustavasse situatsiooni. Ma meenutan, et huvide konflikt on ametiisiku ametikohustuste ja erahuvide vastuolu, kus erahuvid võivad mõjutada ametikohustuste täitmist ja ka vastupidi.

EKRE fraktsioon on seisukohal, et austatud õiguskantsleri ettepanedava muudatusega võib suureneda korruptiivse tulu oht (viitan siin korruptsioonivastase seaduse §-le 4) või tõenäosus siseteabe korruptiivseks kasutamiseks, töökohtade jagamiseks, millele on siin korduvalt viidatud, jms. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on oma otsuses 3-4-1-17-10 rõhutanud, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 18 lõike 1 punkt 6 ei piira ebaproportsionaalselt õigust realiseerida valimistel saadud mandaati. Selle normiga sätestatakse ametikohtade ühildamise keeld ja see on ka olnud seadusandja tahe: "See keeld teenib kohaliku omavalitsuse funktsioonide ja vastutuse lahususe organisatsioonilist tugevdamist nende ohtude vastu, mis võivad tuleneda ametikoha ja mandaadi ühitamisest esinduskogus." Kolleegium asus seisukohale: "Selle eesmärgi saavutamiseks puuduvad muud vahendid peale vallavalitsusse asunud volikogu liikme volituste peatumise ja valla teenistusse ametnikuna asunud volikogu liikme volituste ennetähtaegse lõppemise. Valla- või linnavalitsuse liikme ning valla- või linnaametniku erinev kohtlemine on õigustatud sellega, et valitsuse liige kannab poliitilist vastutust volikogu ees, valla- või linnavalitsuse ametnik aga teenistusalast vastutust avaliku teenistuse seaduse järgi."

Enamgi veel, 2013. aasta, nagu me teame, 1. aprilli seadusemuudatustega keerati vaatluse all oleva normi mõju veelgi kangemaks, lisades volikogu liikmele keeld töötada sama valla või linna ametiasutuses ka töölepingu alusel. Seadusandja pidas toona eesmärgina silmas seda, et tuleb tagada omavalitsuse funktsioonide ja vastutuse lahusus. Täna on aga austatud õiguskantsler pöördunud seadusandja poole põhimõttelise sooviga kaotada seadusandja varem teadlikult loodud piirangud, mille põhiseadusvastasust pole Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tänaseni täheldanud. Kui tuua näide, siis võiks öelda, et olukorras, kus me tajume, et inimesed niikuinii sõidavad purjus peaga, on ju võimalik seaduses kaotada purjuspeaga sõidu keeld. See oli loomulikult utreering. Küsimus on selles, kas muuta normi või kas on olemas vastuolu põhiseadusega.

EKRE fraktsioon on hoolikalt kaalunud austatud õiguskantsleri edastatud ettepanekut kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse põhiseadusega kooskõlla viimise küsimuses, kuid ei näe siin eksisteerivat vastuolu kehtiva põhiseadusega ega ka karjuvat vajadust seaduse muutmiseks selles tähenduses, mistõttu fraktsioon on asunud seisukohale õiguskantsleri ettepanekut mitte toetada.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siim Kiisler, palun!

11:02 Siim Kiisler

Austatud aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud õiguskantsler! Ma olen väga paljus nõus selle olukorra kirjeldusega, mille Hanno Pevkur esitas, aga nendele neljale liigile lisaks ühe veel juurde, need on kohalikule omavalitsusele kuuluva äriühingu töötajad, kes on ka ilmselgelt paljuski kohaliku omavalitsuse otsustest mõjutatud. Tõesti, kuhugi me peame selle piiri tõmbama, kui me ei lähtu seisukohast, et me anname kõik täiesti vabaks ja siis igaüks iga kord kaalub volikogus huvide konflikti olemasolu või mitteolemasolu, aga ma usun, et näiteks vallavalitsuse liikme jaoks läheks see olukord ikka väga keeruliseks, kui pidevalt tuleks seda kaaluda ja siis kas hääletada või hääletamata jätta. Ma olen nõus, et probleem on selles mõttes olemas, et kui me püüame niimoodi väga lihtsustatult ja formaalselt seda piiri tõmmata, nagu me seda seni oleme teinud, siis olukord, kus sotsiaaltöötaja, kes hoolitseb võib-olla vanainimeste eest kuskil omavalitsuses, ei saa olla volikogu liige, aga samal ajal koolidirektor, nagu me paljud oleme ise kindlasti märganud, võitleb ja mõllab väga aktiivselt volikogus selle eest, et kooli eelarve oleks suurem. Kindlasti on tõsine probleem olemas. Ent ma ei nõustu sellega, nagu me saaksime nii lihtsalt öelda, et kui me nüüd tõmbame selle piiri väga formaalselt teise kohta, siis meil praegu on küll põhiseadusega vastuolu, aga nüüd me viime põhiseadusega kooskõlla. Täpselt samamoodi jäävad alles need möödavingerdamise võimalused, mida õiguskantsler kirjeldas. Ka selle uue piiri puhul, mida õiguskantsler välja pakub, saab samamoodi mängida, samamoodi jääb alles olukord, kus sotsiaaltöötaja ei saa olla volikogu liige, aga koolidirektor saab. See ei ole lahendus. Ma ei

näegi siin sisulist vastuolu põhiseadusega.

Sellepärast ma arvan, et jah, me peaksime analüüsima ja me peaksime tegelema selle küsimusega, kuidas saavutada olukorda, et usaldus kohaliku volikogu vastu kasvaks. Rõhutan veel kord: sellega, et näiteks valla pearaamatupidaja saab õiguse osaleda volikogu töös volikogu liikmena, ei kasva mitte kuidagi inimeste usaldus vallavolikogu vastu. Seepärast teen ettepaneku mitte toetada õiguskantsleri ettepanekut, küll aga analüüsida seda probleemi – probleem on olemas – ja sellega peaksid edasi tegelema ka Riigikogu liikmed.

Mis puudutab meie väikest vaidlust õiguskantsleriga, siis mina tõesti ei tea Eestis ühtegi omavalitsust, kus oleks planeerimisamet ja selle töötajad saaksid praeguse seaduse järgi volikogusse kuuluda. Ma ootan suure huviga õiguskantslerilt seda nimekirja. Mina tean kahte omavalitsust, kus on planeerimisamet, ja need on mõlemad ametiasutused, mitte hallatavad asutused. Aga ma ootan õiguskantslerilt huviga seda nimekirja. Aitäh!

11:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Tarmo Kruusimäe, palun!

11:06 Tarmo Kruusimäe

Hea aseesimees! Head töökaaslased! Me oleme täna kõik siin täis tahet või siis on nii, et meil seda tahet justkui ei oleks. Õiguskantsleri viidatud ja ka Vilja märgitud väike riive tegelikult pisendab ise seda suurt mõtet. Me marginaliseerisime selle teema. Staadioni koristaja või ütleme lihtsalt niimoodi, et iga kojamees ju tahaks tegelikult olla volikogus, aga kuna ta on ametnik, siis ta ei saa seal olla. Me saime teada kaks väga olulist asja. Esiteks, teised riigid on reguleerinud selliselt, et ametniku mõiste on lai, meil on aga see kitsas ja seda muuta me ei taha, meil puudub tahe. Teine asi on see, et kui nn peibutuspardid või, ütleme, need sotsiaaltöötajad, kes teenindavad iga päev inimesi ja räägivad, et see toetus ongi võimalik tänu sellele, et meie mehed on siin pukis, ja ära siis valimispäeval meid unusta, ennast taandavad, siis siin me usaldame valijat. Mispärast see valija ei usalda siis seda kojameest nii palju, et see võtabki enda paarkümmend tuhat häält, läheb sinna ja ütleb, et nüüd minu naise OÜ on seda teenust pakkumas ja minu ämma OÜ on seda teenust pakkumas? Valija on ju ka meie tööandja. Ma saan rääkida ainult mõne teise inimese valijatest, sest minu valijad teavad mind ja nad mäletavad, kellele nad hääle andsid, aga päris paljude valijad ei mäleta kolme kuu pärast, kellele nad hääle andsid. Selle koha pealt me päris mitmeid valijaid hindame üle ja ütleme, et võib-olla aeg ise loksutab asjad paika.

Seega jääbki mulle see olukord natukene arusaamatuks, et kas see staadioni kojamees siis ei tahagi seda staadioni koristada. Võib-olla me oleme vale staadioni teinud, võib-olla on ta vale staadioni peal. Aga probleemi, et tal peaks olema õigus kandideerida, me ära ei võta. Valituks osutumise korral, kui on tegemist väga võimeka inimesega, võiks ta ju tegelikult hakata näiteks selle staadioni puhvetipidajaks. Ainuke töö, mis toidab, on kokatöö, seda tean ma omast käest, olen paberitega kokk. Seega, kui määravaks saab see, et kui ma olen volikogus, siis ma ei saa enam olla staadionikorraldaja, sel juhul ma olen võib-olla staadioni kultuuriprogrammi pakkuja. Ka see inimene võiks ise natukene nutikam olla. Vaat, ma saaks aru sellest, kui me teeme ametniku mõiste laiaks ja et siis, kui ikkagi on kolm korda mandaadist loobunud, siis see inimene, hoolimata sellest, kui ta ka nime vahetab, uuesti kandideerida ei saa. Mina ütlen, et siis vahetagu juba sugu. Aitäh!

11:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soove Riigikogu liikmetel ei ole. Oleme läbirääkimised lõpetanud ja me saame minna hääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 31 Riigikogu liiget, vastu oli 37, erapooletuks jäi 2. Ettepanek ei leidnud toetust.

2. 11:12 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (79 SE) esimene lugemine

11:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Teine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 79 esimene lugemine. Ettekandjaks palun ma sotsiaalminister Tanel Kiige.

11:12 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Auväärt Riigikogu aseesimees! Lugupeetud parlamendiliikmed! Rõõm jälle siin teie ees olla. Täna tutvustan riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 79. Küsimus, miks me üldse selle teemaga siia tuleme, on ilmselt selge kogu Eesti parlamendile, ma usun, et laiemalt ka Eesti üldsusele. Me teame, et vanemaealised elavad Eestis tihtipeale allpool suhtelise vaesuse piiri. Vaatame kõige värskeimat statistikat (uuemat hetkel ei ole): 2017. aasta seisuga elasid ligi pooled vanemaealistest allpool suhtelise vaesuse piiri. Kui me räägime üksinda elavatest pensionäridest, siis see protsent oli kahetsusväärselt veel oluliselt kõrgem, suurusjärgus 80%. See on Euroopa Liidu kontekstis kahjuks halvim näitaja. Ehk me oleme maas nii endast jõukamatest riikidest kui tegelikult maas ka paljudest endaga samaväärsel tasemel olevatest või isegi kohati nõrgemal majanduslikul järjel olevatest riikidest. Nii et täiendav pensionidesse panustamine on hädavajalik ja möödapääsmatu.

Vabariigi Valitsus on riigieelarve läbirääkimistel pensioniteemat korduvalt käsitlenud. Arutasime esimest korda seda juba juunis, ka suve jooksul vaatasime rahalisi võimalusi, arutasime, mis on eelarvelised võimalused 2020. aastal ja mis on võimalused järgmistel aastatel. Kahjuks peame tõdema, et rahandusproгноosid olid selgelt skeptilisemad, kui teadaolev info veel mõni kuu enne valimisi ütles. Seetõttu pensionitõusuks nii suurt summat, kui soovisime, eraldada ei õnnestunud, küll aga on siiski märgiline, et erakorraline pensionitõus toimub ja koos indekseerimisega tõuseb keskmine vanaduspension 1. aprilli 2020. aasta seisuga 45 euro võrra, mis on (kui vaadata aastaid 2009–2020) viimase 12 aasta suurim number. Nii et me liigume selgelt õiges suunas, eakate heaolu tõstmise suunas, aga loomulikult on siin veel väga palju tööd teha.

Täpsemalt numbrites rääkides: nagu viitasin, tõuseb keskmine vanaduspension prognoosi pluss n-ö baasosa tõstmise najal 528 euron, täiendavalt baasosa kui selline tõuseb puhtalt indekseerimise tulemusena 208,5 euron, millele lisandub 7-eurone baasosa tõus, baasosa saab olema 215 eurot, pensioni aastahinne prognoosi järgi saab olema suurusjärgus 7,1 eurot. Rahvapensioni määr ehk see, mida saab kõige vaesem osa meie eakatest, tõuseb samuti vastavalt indeksile 8% ehk 221,63 euron. Riigieelarvelised vahendid, mis tuleb selles valdkonnas kulutada, on hoolimata, nagu öeldud, tagasihoidlikumast tõusust, siiski väga suured. Isegi see 7 euro võrra tõstmine esimesel aastal, 2020, läheb maksma 20,8 miljonit. Osa raha tuleb küll tagasi tarbimismaksude ja ka muude maksude kaudu. Samuti läheb siit lisaraha haigekassale ehk vastavalt eelmise valitsuse otsusele ja eelmise parlamendi heakskiidetud korrale maksab riik kõigi mittetöötavate vanaduspensionäride eest ka ravikindlustust, nii et erakorralise pensionitõusuga me tegelikult suurendame haigekassa eelarvet, mis on iseenesest väga positiivne.

Kui vaadata nelja aasta peale kokku, siis see kulu, mis on riigieelarves erakorralise pensionitõusu jaoks ette nähtud, on 114 miljonit eurot 2020.–2023. aastal. Kui rääkida kogu sellest n-ö pensionieelarvest, siis 2020. aastal panustab riik pensionide maksmiseks 2 miljardit eurot, mis on üksikuna võttes kõige suurem kulu. Tõus on suurusjärgus 180 miljonit. Sellega ma oma lühikese ülevaate lõpetan ja vastan hea meelega küsimustele. Aitäh!

11:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Tõepoolest, teile on küsimusi. Kaja Kallas, palun!

11:17 Kaja Kallas

Aitäh! Aitäh ettekande eest! Ilmselt olete minuga nõus, et peaminister on Eestis küllap kõige informeeritum isik. Võib-olla ainult üks isik on temast veel informeeritum ja see on peaministri büroo juhataja, kelleks olite eelmise valitsuse ajal teie. Seega teadsite nii teie kui teadis ka Jüri Ratas Eesti rahanduslikku seisu kõikidest inimestest kõige paremini. Sellest informeeritusest tulenevalt te andsite

valijatele lubaduse, et tõstate keskmist vanaduspensionit 2020. aastal erakorraliselt 100 euro võrra ja hoiate keskmise vanaduspensionit tulumaksuvabana, rakendate täiendavalt 250-eurose tulumaksuvabastuse, tõstes maksuvaba tulu 750 euroni. Praegu on meil ees eelnõu, kus on must valgel kirjas, et erakorraline pensionitõus on 7 eurot ja keskmise pensioni pealt hakatakse tulumaksu maksta. Miks te oma valijatele või kõikidele valijatele sedasi valetasite?

11:18 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuse eest! Loomulikult, te viitasite õigesti, nii peaminister kui ka tema büroo juht peavad olema kursis Eesti rahanduse seisuga. Me olime tõepoolest kursis sellega, mida Rahandusministeerium oli prognoosides välja toonud, täpselt nii nagu koostas Reformierakond ja nagu kõik erakonnad koostasid oma valimisplatvormid toonaste prognooside põhjal. Ma peast öeldes võib-olla eksin, aga Reformierakonna valimisplatvormi maksumus oli vist 1,4 miljardit, meil oli 1,5 miljardit. Kui ma eksisin, siis parandage mind. Kõik erakonnad lähtusid olemasolevast infost, lähtusid olemasolevast teadmisest, täpselt samamoodi ka peaministri büroo. Meil ei olnud mingeid salajasi prognoose, mingeid letialuseid muid andmeid, me lähtusime täpselt samadest numbritest, mis olid ka avalikkusele tol hetkel kättesaadavad. Tõsi on see, et järgmisel kevadel ehk pärast parlamendivalimisi, kui Rahandusministeerium koostas uue prognoosi, siis see prognoos ja sellest tulenevalt ka riigi eelarvestrateegia oli selgelt pessimistlikum ning näitas seda, et mõned maksud ei laekunud ootuspäraselt. Mõned maksud laekusid küll kiiremini kui varem, aga oleks pidanud laekuma veel kiiremini, arvestades majanduse konjunkturi. Seetõttu tuli ka eelarves teha teatud korrektsioone. Mis puudutab valimislubadusi, siis see on selline tore teema, kus kõik võivad palli edasi-tagasi visata. Mina mäletan ka erinevaid lubadusi. Ma mäletan, et näiteks 2007. aastal lubas küsija koduerakond tõsta keskmise pensioni kahekordseks. Kui kaua selleks tegelikult aega läks? Kümme aastat. Lubati nelja aastaga, läks kümme aastat. Selliseid lubadusi oleme ajaloos näinud palju. See, et pensioni soovitakse tõsta, on väga positiivne, seda soovisite ka teie. Jah, vahepeal oli majanduskriis, aga pärast seda oli ka väga mitu tõusuaastat ja siiski läks selle lubaduse täitmiseks, mis lubati äri teha nelja aastaga, kümme aastat. Meil nii kaua ei lähe. Me teeme 2020. aastal sellest 100-eurosest tõusust 45 eurot ära ja küll me teeme järgmised 55 eurot ka varsti ära.

11:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

11:20 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea minister! Ma usun, et te olete natuke ülekohtune Rahandusministeeriumi vastu, kui te ütlete, et anonüümne majandusprognoos on süüdi. Sest just kasvust sõltuv pensionikasvu osa on päris hea, 38 eurot. See on automaatne vastavalt indeksile, vastavalt seadusele, mis võeti 2007. aastal siinsamas saalis vastu. Ma usun, et see probleem on ikkagi pigem selles miljardilises struktuurses miinuses, mida aastatel 2017–2019 on tekitatud, ja selle tõttu on ka vajadus 2020. aastal eelarvepositsiooni parandada. Aga mu küsimus on järgmine. Ei ole ju keskmise pensioni tõus ei 45 eurot ega erakorraline pensionitõus 7 eurot, sest me kõik teame, et juba keskmiselt pensionilt hakatakse esimest korda Eesti ajaloos võtma ka tulumaksu. Sellest 7 eurost läheb 80% riigile maksuna tagasi ja järele jääb 1,40. Miks on praegune valitsus esimene Eesti ajaloos, kes hakkab võtma keskmiselt pensionilt tulumaksu ehk võtab suure osa pensionist riigile tagasi?

11:21 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu! Täpsustan kõigepealt küsimust. Faktiliselt siiski maksuvaba tulu arvestatakse aasta peale kokku, see on 6000 eurot. See, kui pension tõuseb 1. aprillist 2020, tähendab seda, et sellist lihttehet, nagu te hetkel tegite, teha ei saa. Inimene on saanud esimesed kolm kuud mõnevõrra madalamat pensioni, üheksa kuud saab kõrgemat, tema maksuvaba tulu arvestuses arvestatakse kogu aasta tulu ja pensioni pealt nii palju tulumaksu maksta ei pea, nagu te viitasite. Aga see sõltub inimese sissetulekust, loomulikult ka sellest, kas tal on lisatulusid jne.

Mis puudutab tulumaksu maksmist, siis tõepoolest, varem on olnud selline praktika, et on olnud kaks eraldi maksuvaba tulu: on olnud n-ö üldine maksuvaba tulu ja on olnud eakate maksuvaba tulu. Tõsi on ka see, et alati on umbes pooled eakad maksnud tulumaksu, sest isegi kui me tõstame selle maksuvaba tulu pluss eakate täiendava maksuvaba tulu kahe peale kokku keskmise pensioni määrani, siis see

tähendab, et üle keskmise pensioni saab ikka 50% eakaid, kes ka toona maksid tulumaksu. Nii et selles mõttes selline seisukoht, nagu oleks väga-väga palju kasvanud nende osakaal, kes tulumaksu maksavad, tegelikult ei päde. Pigem maksuvaba tulu 500 euronit tõstmisega eelmistel aastatel isegi langes nende eakate osakaal, kes pensioni pealt tulumaksu pidid maksma, kuna enamiku pension jäi oluliselt alla 500. Nüüd on tõesti esimene kord, kui see tõuseb üle 500. Eks valitsusel tulebki arutada kevadel, mis saab olema tulevane maksupoliitika selle kohta peal: kas me räägime maksureformi puhul näiteks eakate täiendavast maksuvabastusest, kas me räägime mingisuguste tulude maksuvaba tulu arvestusest väljaviimisest – on olnud juttu näiteks toitjakaotuspensionist ja muudest sellistest tululiikidest – või me räägime tõesti eakate eraldi maksuvaba tulu taastamisest, mis eeldab suuremaid IT-arendusi, samuti seadusemuudatusi. Need kõik võimalused on laual ja kõik tuleb läbi rääkida. Miks me otsustasime see aasta pigem teha erakorralise pensionitõusu, selle asemel et tõsta maksuvaba tulu? Väga lihtne. See erakorraline pensionitõus toetab just nimelt vaesemat osa pensionäridest, ka neid, kes saavad alla 500 euro, ka neid, kes saavad näiteks 400 eurot, 350 eurot. Neid on ka kahjuks väga palju. See variant on ka oluliselt lihtsamini teostatav, see ei eelda mitmemiljonilisi IT-kulutusi, see ei eelda suuri keerulisi seadusemuudatusi. See eeldab konkreetse paragrahvi täpsustamist ja lõikega ¹⁷ täiendamist. See erakorraline tõus kompenseerib igasuguse võimaliku maksukulu, mis tuleb keskmise pensioni pealt. Pluss, nagu viidatud, ta toetab vaesemat osa ühiskonnast ehk ka neid, kelle pension on nii täna kui ka alates aprillist väiksem kui 500 eurot.

11:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

11:24 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra Kiik, ärge nüüd nii palju vuristage ja ärge nii palju luisake. Ma ei saa kõigele osutada, sest te räägite saali surnuks, kõik magavad juba. Mu küsimus on selle kohta, et te tulete 1,40-se pensionitõusuga, räägite sellest kui erakorralisest tõusust. Hea küll, väiksemad pensionid tõusevad kuni 7 eurot. Kuni 7 eurot, keskmiselt tõuseb pension ikkagi 1,40. Eesti Pank avaldas eile väga ühese analüüsi, et teie teise samba lammutus vähendab pensione, vähendab majanduskasvu ja sedapidi veel kord pensione ning muudab majanduse üldse heitlikuks. Kuidas te need kaks asja kokku panete? Mina tajun seda kui ühendavat kuritegu. Te jagate omavahel pirukat, aga rahvas kannatab. Kuidas te pensioni vähendamise tulevikus ühendate selle erakorralise 1,40-se tõusuga praegu?

11:25 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Jah, maksuvaba tulu arvestust võime pärast tõesti edasi arutada, kui on soovi, sest päris nii see ei ole, nagu ma juba korra viitasin. Aga mis puudutab seda erakorralist tõusu, siis ükskõik mis summa me siin kokku arvutame, on see 1, või on see 2,3 või on see 7, see on siiski oluliselt rohkem kui 0, mis oli 2008., 2009. aastal jne. Nii nagu te küsisite, võtan mina vabaduse ka vastata.

Mis puudutab küsimuse teist poolt, siis vastan ka sellele. (Hääl saalist.) Kas ma tohin vastata? Vastan küsimuse teisele poolele. Mis puudutab Eesti Panga esmast mõjuanalüüsi, siis Eesti Panga roll ongi tuua suuremate majanduspoliitiliste otsuste puhul välja enda nägemus, võimalikud riskid ja võimalused nende riskide maandamiseks. Neid on palju arutatud ka valitsuses, nii valitsuse töörühmas kui samuti valitsuskabineti tasandil, neid arutatakse edasi, kindlasti arutatakse ka parlamendis. Küsimus on selles, et kui me räägime teise pensionisamba muudatustest, siis nende täpne mõju sõltub konkreetse inimese käitumisest, sõltub sellest, kas ta jätkab kogumist. Väga paljud inimesed kindlasti jätkavad, olen ka ise nende seas. Sõltub sellest, kas inimene selle raha investeerib näiteks investeerimiskonto abil või kas ta kulutab selle millekski muuks. Kindlasti on pensioniraha mõistlik investeerida, kasutada seda just nimelt vanaduses parema toimetuleku tagamiseks. Olen kindlasti nõus, et see ei ole mõeldud jooksvateks kuludeks, see ei ole mõeldud emotsiooni najal tehtud väljaminekuteks. Nii et kindlasti on siin väga oluline roll iga inimese enda käitumisel. Valitsuse roll ja võimalus on loomulikult ühest küljest pakkuda infot ja teisest küljest, ka just esimese samba järkjärgulise suurendamisega kasvatada solidaarsust pensionisüsteemis ja tagada inimestele väärikas sissetulek, ka neile, kes ei ole teise sambaga liitunud. Ei tule mõelda mitte ainult tulevaste pensionäride peale, mis on muidugi väga oluline, vaid tuleb mõelda ka tänaste eakate peale, kelle pension, nagu enne viidatud, on Euroopa Liidu kontekstis kahetsusväärselt madal, moodustades 40% keskmisest netopalgast. Meie enda naabrid Läti ja Leedu

suudavad tagada 50–60%, jõukamad riigid Euroopas suudavad tagada 80–100%. Igal juhul tuleb meil tegeleda korraga nii pensionisüsteemi tulevikuga kui ka tänaste eakate heaolu parandamisega, millega, tõsi, on viimasel kümmekonnal aastal liiga vähe tegeldud.

11:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heljo Pikhof, palun!

11:27 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud minister! Meil on teada Sotsiaalministeeriumi analüüsi tulemused, mis näitavad, et selleks, et 2020. aastal pensionärid keskmiselt suhtelise vaesuse piiri ületaksid, on vaja pensioni tõsta erakorraliselt 80 eurot, mitte 7 eurot ehk 1 euro ja 40 senti. Suhtelise vaesuse piiriks järgmisel aastal on prognoositud 607 eurot. Tegelikult võiks öelda, et vaesuses elavate eakate arv suureneb, mitte ei vähene.

11:28 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Siiski see meie prognooside põhjal ei päde. Loomulikult saame seda näha lõplikest numbritest. Sõltub sellest, millised saavad olema maksuvaba tulu süsteemi mõjud, mida me näeme kõige paremini siis, kui aasta lõpus tulevad numbrid 2018. aasta suhtelise vaesuse määra kohta: kui palju ülejäänud Eesti elanikkonnast elas allpool vaesuspiiri ja kui paljud eakatest elasid allpool seda. Mis puudutab 2020. aasta vaesuspiiri, siis loomulikult, see on jätkuvalt kõrgem kui keskmine pension. Nagu enne viidatud, ta oli oluliselt kõrgem ka varem. 2017. aastal (peast ütlen, ma loodan, et ma ei eksin) oli keskmine pension 416 eurot ja kui vaesuspiir oli toona üle 520, siis vahe oli üle 100 euro. Nii et see vahe siiski järk-järgult loodetavasti kahaneb. Ma enne viitasin, et erakorraline pensionitõus 7 eurot on kindlasti esimene meede, koos indekseerimisega on tõus 45 eurot. See ei ole mõeldud nii, et nüüd unustame pensionitõusu ära, vastupidi, me seda järgmistel aastatel kasvatame. Nagu ma viitasin, oleks kindlasti olnud ka eelmisel kümnel aastal vaja oluliselt rohkem pensione tõsta, et jõuda sellelesamale vaesuspiirile lähemale, et jõuda Euroopa Liidu mõttes mõistliku ja väärika suhteni keskmise palgaga. Kindlasti tuleb siin tööd jätkata nii tänasel kui ka järgmisel parlamendikoosseisul ja valitsusel.

11:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

11:29 Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Austatud ettekandja! Ma vaatasin selle eelnõu seletuskirja. Siin on vähemalt kahes kohas kirjas, et indekseerimise tulemusel järgmisel aastal tõusevad pensionid 8%. Aga kui palju tõusevad järgmisel aastal pensionid teie erakorralise pensionitõusu tõttu? Mis see protsent on? Meenutuseks teile: aastatel 2005–2007 oli erakorraline pensionitõus kahel aastal 40%. Nii et öelge palun see protsent ka. Kui palju tõuseb järgmisel aastal pension erakorralise pensionitõusu tõttu, protsentides? Öelge veel eraldi, kui suur on see kogusumma ja netosumma pärast täiendava maksukoormuse mahaarvamist. Teatavasti järgmisest aastast lisandub ka täiendav maksukoormus.

11:30 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh! Ma alustan lõpust. Ma ka enne viitasin, et inimese maksukoormus tänase süsteemi puhul sõltub tema sissetulekust, sõltub sellest, mis on tema 12 kuu keskmine sissetulek, kas tal on täiendavaid sissetulekuid. Nii et ühtset numbrit öelda oleks eksitav. Mis puudutab pensionitõusu, siis indekseerimine pluss erakorraline tõus tõstab keskmist pensioni ligi 9,3% ehk lisapanus on siiski vajalik, selleks et pensionitõus oleks kiirem ja suurem. Me võime alati, nagu öeldud, teha siin nalja selle 7 euro üle, võtta seda summat lahti, arutada, kui palju siin läheb maksuks ja kui palju ei lähe maksuks. Nagu ma enne viitasin, investeringuvajadus on 114 miljonit nelja aasta peale. See pensioni erakorraline tõus on siiski esimene alates 2007. aasta 1. juulist. Vahepealsed nullid on andnud pensionikasvule juurde täpselt 0%. Nii et selline vastandumine, et seda on vähe, on ühest küljest poliitiliselt arusaadav, aga teisest küljest võiks ausalt vaadata minevikku, vaadata ka peeglis: ei ole varem need tõusud olnud sugugi mitte kiiremad, vastupidi, neid pole alates majandusbuumi aegadest nähtudki. Mis puudutab, nagu viidatud, pensionikasvu, siis see on esimene samm. Valitsus on ametis olnud alla

poole aasta. Kindlasti tuleb neid erakorralisi ja täiendavaid pensionitõuse veel. Tuleb lihtsalt kannatlik olla. Tuleb riigieelarve läbirääkimisi jätkata, tuleb vaadata, mis on riigieelarve revisjoni võimalused, tuleb vaadata, mis on muud katteallikate võimalused. Seda tööd on valitsus valmis kindlasti ka tegema.

11:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Raimond Kaljulaid, palun!

11:32 Raimond Kaljulaid

Aitäh, härra istungi juhataja! Hea Tanel! Mulle meenub, et enne valimisi Keskerakond justkui kogus 100-eurose pensionitõusu toetuseks allkirju, mul on selline mälupilt, ja seda tehti üle Eesti väga aktiivselt. Võib-olla ka sina ise osalesid nende allkirjade kogumises. Kuna ma ei mäleta täpselt, siis ehk oled nõus värskendama ka minu mälu: kui palju neid allkirju lõpuks kogunes, kas Keskerakond on need nüüd valitsusele üle andnud ja kas valitsus on nendele inimestele, kes andsid allkirja ja kellele Keskerakond lubas 100-eurost pensionitõusu, ka vastanud ja põhjendanud, miks enne valimisi räägiti ühte juttu ja peale valimisi räägitakse teist juttu?

11:32 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh! Täpsustan. Nii nagu ise hästi tead, töötasin ma peaministri büroos, mitte Keskerakonna büroos. Allkirjade kogumise ülevaatega ma nii hästi kursis ei ole. Kindlasti saad sa suunata erakonna büroole need küsimused, et kui palju neid koguti ja kas need kuhugi üle anti. Tõesti, ma ei pidanud toona enda ülesandeks neid detaile jälgida. Mis puudutab seda ootust, siis olen täiesti nõus, et ootused ongi inimestel kõrgemad. Keskerakonna soovid olid suuremad, need on jätkuvalt suuremad. Nagu ma viitasin, siis nii nagu varasemad valitsused, on ka tänane valitsus pidanud lähtuvalt tegelikest riigieelarvelistest võimalustest ootusi vähendama.

11:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

11:33 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt minister! Ma arvan, et te eksisite, kui te ütlesite, et alates 2007. aastast ei ole pensionid tõusnud. Majanduskriisi aegadel olid pensionid asi, mida ei kärbitud. Selles kontekstis tähendas see, et pensionide kallale ei mindud, selleks et mitte pensionäride majanduslikku olukorda halvendada. Aga täiesti hämmastav on see, et teie ja Jüri Ratas, kes te olete tänase maksukaose peaarhitektid, olete minu arvates suutnud tekitada sellise situatsiooni, kus majandus kasvab, aga pensionäride üldine olukord tegelikult halveneb, lähtuvalt ka sellest, et te maksustate keskmist pensioni. Selle tõttu on ka see keskmine kasv, mille inimesed kätte saavad, tegelikult 1,40. Mis annab teile jõudu ja julgust öelda Eesti Vabariigi parlamendis seda, et te ei olnud kursis sellega, kuidas maksud võiksid laekuda ja milline on majandussituatsioon? Te suutsite lühikese ajaga ehk kolme aastaga viia tegelikult Eesti Vabariigi eelarve selgelt kaosesse.

11:34 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Nagu ma varem viitasin, erakorraliselt pole pensione tõstetud alates 1. juulist 2007. Võite kontrollida, see on fakt. Mis puudutab muid pensionitõuse, siis loomulikult pensione vastavalt seadusele tõsteti. Oli ka aastaid – 2010 ja 2011, ma peast ütlen ja loodan, et ei eksi –, kui pension ei tõusnud mitte ühtegi eurot, hoolimata sellest, et majandus kasvas. Seal tasandati n-ö varasemate aastate pensioniindeksi miinust. Aga igal juhul pensionitõus alates 2008. või 2009. aastast (2008. aastal oli indeks väga kõrge tänu eelmise aasta maksulaekumistele) ehk viimased 12 aastat, kui lugeda ajavahemikuks 2009–2020, on olnud pigem väike. Positiivne on see, et viimastel aastatel on see tõus olnud kiirem. Nagu enne viitasin, pensionitõus 45 eurot on siiski oluliselt rohkem kui varasemate aastate keskmine. See parandab eakate heaolu, see aitab vähendada inimeste arvu, kes elavad allpool suhtelise vaesuse piiri. Nii et väide, nagu eakate käekäik läheks järgmisel aastal halvemaks, kahjuks ei päde. Õnneks ei päde, täpsustan.

11:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

11:35 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea sotsiaalminister! Ma arvan, et ärme keskendume praegu indekseerimisega saabuvale pensionitõusule. Siin on teie roll küll imeväike kui mitte olematu. Keskendume sellele erakorralisele pensionitõusule, mida te siin suure suuga püüate väga uhkeks maalida, ja ütlesite, et see on oluliselt rohkem kui null. Kindlasti on. Selle 1,40-ga on võimalik – vaatasin praegu järele – terve päts Kodupaiga leiba saada ja, üllatus-üllatus, 11 senti jääb ülegi. Kas teil on soovi või kas te tunnete, et äkki oleks see õige koht – praegu, kui inimestel on võimalik ülekannet vaadata – öelda vähemalt nendele 80 000 pensionäridele, kes peavad hakkama tulumaksu maksma ja sellest tulenevalt kaotavad, aga ka kõigile pensionäridele, et see erakorraline pensionitõus 1,40 tähendab, et Keskerakond ja sealhulgas teie olete Eesti pensionäridele valetanud, ja paluda selle 1,40 pärast vabandust? Tõesti, see on – ma arvan, et kõik pensionärid nõustuvad sellega – praegu lihtsalt natukene naljakas, kuidas te püüate seda väga suureks mängida.

11:36 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Loomulikult on mul kahju, et pensionitõus ei ole kiirem. Seda olen ma ka varem öelnud. Meie soov oli tõsta rohkem, see soov on ka edaspidi. Andke aega, küll need tõusud tulevad. Mis puudutab keskmise pensionitõusu summat, siis igaüks arvutab seda nii, nagu soovib. Meie siiski arvestame kogu pensionitõusu, kuna tõepoolest inimese jaoks 1. aprillist 2020 saavad ju mõlemad, nii indekseerimise mõju kui ka erakorralise pensionitõusu mõju. Need kaks kokku on 45 eurot, mis on rohkem kui alates 2009. aastal ühelgi aastal pension tõusnud on. Nii et soov oli teha rohkem. Mul on kahju, et seda ei ole rohkem, aga sellega, et kõik, mis nüüd erakorraliselt juurde tuli, on lausa vaata et kurjast ja selle oleks pidanud tegemata jätma, nii nagu varasematel aastatel tegemata jäeti, ma samuti nõus ei ole.

11:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

11:37 Annely Akkermann

Suur tänu, hea juhataja! Austatud ettekandja! Keskerakond on lubanud alati õiglasemat riiki, see on olnud teie põhilubadus viimased kümme aastat. Aga 2017. aastal, mis oli teie esimene aasta valitsuses ja mille eelarve te juba 2016. aastal ringi tegite, tegelikult suhteline vaesus suurenes, eriti vanemaealiste hulgas, kuna netosissetulek läks keskmisel pensionil eest ära. See on ilusasti näha ka teie eelnõule lisatud tabelitest. Nüüd, kui te tõstate pensioni 7 eurot, siis samal ajal suureneb ju netosissetulek. See 8,4% pensionist võib olla väiksem kui netopalgas kasv sellel perioodil. Kas te ei arva, et te tegelikult veel kord pensionäridele valetate?

11:38 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuse eest! Ma alustan algusest. 2017. aasta riigieelarve – olgem nüüd ajaloo mõttes täpsed – pani põhiosas kokku veel eelmine valitsus. Tõsi, parlamendimenetluse käigus tehti teatud korrektsioone, näiteks eraldati lisaraha põllumeestele, tehti ka sotsiaalmaksumuudatusi, oli plaan seda langetama hakata, aga see jäeti algsele tasemele. 2017. aasta eelarve mõjude kohta ütelda, et see on uue või, vabandust, nüüd juba eelmise valitsuse teene, on natukene võib-olla liiga palju. Reaalsuses olid 2017. aasta mõjud eelmiste aastate otsuste tagajärjed.

Loomulikult, pensionitõus peab olema kiirem kui keskmise palga tõus. Nagu ma enne arvutasin, 9,3% tõuseb 2020. aasta aprillis keskmine vanaduspension. See tähendab, et see on nii bruto- kui ka netosummana kiirem, kui on keskmise palga kasv. Ka meie enda arvutused näitavad, et selle konkreetse otsuse mõju siiski vähendab suhtelises vaesuses elavate eakate osakaalu. Mis need numbrid täpselt on, seda me hetkel ei tea öelda, me teame 2020. aasta numbreid paraku alles 2021. aasta lõpus, kuna see on selline statistika, mida tehakse tagantjärele. Seetõttu see, et me praegu opereerime 2017. aasta andmetega, ei tulene laiskusest, vaid lihtsalt sellest, et uusi numbreid veel ei ole.

11:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

11:40 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea minister! Tuletame ikkagi meelde, et 2017. aasta eelarve andis üle-eelmine valitsus üle struktuurses ülejäägis. Sel oli ka väga selge põhjus, miks ta suurde miinusesse läks. See oli see õlleaktsiisipoliitika, mida, ma arvan, teil ei ole väga suurt huvi meelde tuletada. 2017.–2019. aasta eelarve kokku, tuletame siis uuesti meelde, on miljardi euroga struktuurses miinuses. Aga ma ei taha rääkida sellest 7 eurost ja sellest, kas 7 eurot on võrreldav selle 100 euroga, mida te lubasite. Jäägu see avalikkuse otsustada, kui palju neid on petetud ja kui palju mitte. Aga mind häirib ikkagi see, et te võtate väga suure osa pensionidest tulevikus maksuna inimestelt tagasi ja seda ei ole varem teinud mitte ükski valitsus. See puudutab töötavaid pensionäre veel karmimalt. Nendel pensionäridel – olgu või kõige väiksema pensioni korral –, kes juba varem töötulu said, on tulumaksukoorem kuni 9 eurot kõrgem ehk sisuliselt on nendel erakorraline pensionitõus miinusmargiga. Mida te ütlete nendele eakatele, kes tegelikult selle lisamaksukoormuse tõttu saavad väiksema pensionitõusu, kui indekseerimine lubaks?

11:41 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu! Kuna see on siin mitu korda kõlanud, siis ma parandan Riigikogu stenogrammi huvides selle ära. Riigikogu valimisteks 2019. aastal koostas Keskerakond platvormi ja mul oli au toona seda töörühma juhtida. Sinna läks lause: "Tõstame keskmist vanaduspension 2020. aastal erakorraliselt koos indekseerimisega 100 euro võrra." Seal oli sõna-sõnalt "koos indekseerimisega 100 euro võrra", see on täpne lause. Seda võib igaüks lugeda. Erakonna lubadus oli 100 eurot pensionitõusu koos indekseerimisega. Seekord tuleb 45 eurot, see ei ole loomulikult veel see summa, mida me soovisime. Nagu ütlesin, töö jätkub.

Mis puudutab erinevaid maksuloogikaid, siis ei saa meelevaldselt võtta selle erakorralise baasosa tõstmise summat, arvutada välja kogu inimese pensionitõusu pealt tulev tulumaks ja öelda, et erakorralise tõusu tõttu on see tal negatiivne. See ei ole siiski nii. Inimese jaoks kokkuvõttes ju pension tõuseb, nii netopension kui ka brutopension. See, et erakorraline tõus ei kata ära konkreetset mõne inimese n-ö maksukoormust, on eraldi teema. See on üleüldse igasuguse palgatõusu loogika. Aga kui vaadata 45-eurost pensionitõusu ja noppida sealt välja 7 eurot, siis see on meelevaldne tegevus, kuna maksukoormus ei kasva mitte selle 7 tõttu, vaid kasvab 45 euro tõttu. Me nagu maksustame ühte suurt summat, siis võtame sealt väikese summa välja ja küsime, et miks see väike ei kata seda suurema summa pealt tekkinud maksukoormust.

Mis puudutab siin saalis korduvalt mainitud varasemate aastate eelarvet, siis tõesti tehti väga mitu põhimõttelist otsust, näiteks maksuvaba tulu reform, mille tõttu kasvas väga paljude inimeste sissetulek. Reformierakond on seda korduvalt rünnanud, ta teeb seda ka täna siin. Arusaadav, eks iga erakonna maailmavaade olegi natuke erinev, iga erakond näeb õiglast maksupoliitikat erinevalt. Siiski, toonane otsus andis 64 netoeurot juurde väga paljudele madalapalgalistele, kuni 1200 eurot teenivatele inimestele, kes toona olid ühiskonnas enamuses, nad ei olnud mitte isegi vähemus. Nii et rääkida sellest kuidagi negatiivse võtmes on siiski tendentslik.

Mis puudutab muid otsuseid, mis ka riigieelarve tasakaalu mõjutasid, siis lisaks enne viidatud maksuvaba tulu reformile tehti eraldi täiendav tulubaas kohalikele omavalitsustele, mis on kasvatanud nende sissetulekut, andnud neile võimaluse teha rohkem otsuseid kohapeal, et parandada kohalikku elu. Täiendavalt otsustati, et haigekassa eraldab mittetöötavate vanaduspensionäride ravikindlustuse osa. Tehti väga palju põhimõtteliselt olulisi vajalikke otsuseid, millel loomulikult on olnud mõju riigieelarvele. Riigieelarve kulud on aastate jooksul kasvanud. Aga kas saab öelda, et kui me oleks need otsused tegemata jätnud, siis oleks täna riigieelarve struktuurses tasakaalus? Ma arvan, et õigem oli need otsused teha, anda see lisaraha inimestele, anda see lisaraha tervishoidu, anda see lisaraha kohalikele omavalitsustele, samuti maaelule. Nii et ma siiski jään nende otsuste toetajaks ka täna.

11:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid, proovime küsimuse mahutada ühe minuti sisse! Valdo Randpere, palun!

11:44 Valdo Randpere

Aitäh! Miks sa just minu küsimuse ees seda pidid ütleva? Aga, hea Tanel, tegelikult on tänapäeval Eestis nii, et autot juhtides mobiiltelefoni kasutada ei tohi. Ma vaatan, et riiki juhtides tohib – sinu arvates.

Minu arvates ei peaks sa seal väga palju telefoni näppima. Kui sa juba seda teed ja tsiteerid, siis tsiteeri lõpuni. Järgmine lause sellest tsitaadist, mille sa meile ette lugesid, on see, et hoiame keskmise pensioni tulumaksuvaba. Selle sa jätsid ette lugemata. Aga see ei ole mu küsimus.

Mu küsimus on see. Siin on mõned inimesed üllatunud, et Keskerakond on lubanud ja ei täida ja 7 eurot 100 asemel jne. Mind see ei üllata. Enne valimisi tehti kokkuvõtte teie eelmise perioodi lubadustest eakatele. Jõudsimme tulemusele, et üheksast lubadusest täitsite 0,5. Nüüd täidate oma ühest lubadusest siis 0,07. Minu meelest te sellise tempoga jääte sel perioodil nullipoisteks. Mis sinu tunne on?

11:45 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Kui juba siin läks täpsustamiseks – palun vabandust, et ma kasutan elektroonilisi seadmeid, kuid ma olen aru saanud, et seda teevad ka paljud Riigikogu liikmed –, siis teine lause, millele te viitasite, oli tegelikult see: "Ainult erakorraline pensionide tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot." See oli tegelikult, kui täpne olla, selle platvormi järgmine lause.

Mis puudutab meie lubaduse täitmist, siis loomulikult, olles eelmises parlamendikoosseisus pool aega opositsioonis, oli raske kõiki lubadusi täita. 2016. aasta sügisest, novembrist alates, tuli Keskerakond valitsusse – see on huvitav, et me nii palju arutame siin minevikku – ja hakkas järk-järgult neid lubadusi täitma. Tõsi on see, et soovid ja taotlused olid 2015. aasta valimistele minnes väga suured. Pikalt opositsioonis olnud erakonna puhul on arusaadav, et tahetakse teha väga palju korraga. Kõike ei jõudnud, küll jõuti tõsta maksuvaba tulu, jõuti eraldada lisaraha põllumeestele, jõuti eraldada lisaraha kohalikule omavalitsusele, hiljem ka tervishoiule, nagu ma viitasin. Ehk tehti väga palju vajalikke otsuseid, samuti käivitati tasuta ühistransport maakondades. Eakate maksuvaba tulu tõstmine, nagu viitasin, vähendas tol hetkel oluliselt nende osakaalu, kes pidid pensioni pealt tulumaksu maksma. Varem oli see vahekord täpselt pooleks ehk 50%, sel hetkel läks maksuvaba tulu selgelt keskmisest pensionist mitmeks aastaks mööda. Nüüd on jõudnud see olukord tagasi ja tuleb hakata mõtlema, kuidas maksuvaba tulu süsteemiga edasi minna. Need debadid tulebki maha pidada.

Nii et ma ei ole nii skeptiline. Ma arvan, et me oleme praegu juba järk-järgult oma lubadusi täitmas. Nagu viitasin, valitsus on olnud ametis alla poole aasta, plaan on olla neli aastat. Nelja aasta pärast on pilt kindlasti oluliselt parem kui täna.

11:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! E-riik on tõesti jõudnud parlamenti. Ma näen praegu mitut Riigikogu liiget, kes elektroonilisi abivahendeid kasutavad, aga see on ka lubatud. Helmen Kütt, palun!

11:47 Helmen Kütt

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Euroopa Komisjon on oma iga-aastases riigiraportis Eesti kohta korduvalt tõstatanud pensionide piisavuse teema. Kindlasti ei ole teile üllatus ka see, et kui vaadata vanemaealiste suhtelise vaesuse määra Euroopa Liidu riikides, siis on Eesti seal uhkel viimasel kohal, 28 riigist kõige viimane. Ma olen kuulnud siit puldist erinevate erakondade esindajaid ütlemas, et meie ju tahtsime rohkem, aga koalitsioonipartnerid ei olnud nõus. Mind huvitab, millise pensionisumma või -tõusu sooviga te läksite valitsusse, just nimelt teie kui Keskerakonna sotsiaalminister.

11:48 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Tõsi on see, et eakate elamine allpool vaesuspiiri ei ole mitte ainult selle valitsuse, vaid kõigi Eesti erakondade probleem, parlamendi probleem, kogu ühiskonna probleem, millega tuleb tegeleda. Mis puudutab pensionitõusu, siis me valitsuse tasandil arutasime suve jooksul väga mitut meetet, kui te tahate n-ö ajaloolist täpsustust. Arutelu all oli üksinda elava pensionäri toetuse tõstmine, arutelu all oli keskmise pensioni tõstmine, arutelu all oli näiteks erinevate osakute suurendamine, on see siis laste pealt saadav aastahinne või on need muud koefitsiendid, arutelu all oli ka pensionilisa loomine näiteks madalama pensioniga inimestele või siis kõigile võrdselt. Neid mõtteid oli väga palju. Teada oli, et eelarvelised võimalused on piiratud. Meie ettepanek toona sisaldaski kalkulatsioone eri lahenduste korral, kui palju maksaks erakorraline pensionitõus 70 euro võrra, kui palju maksaks üksinda elava pensionäri toetuse oluline tõstmine, selle mitmekordistamine. Need olid toona valitsusel teadmiseks võetud ja kokkulepe oli, et tuleme riigi eelarvestrateegia kõnelustel tagasi konkreetsete summade ja võimaluste juurde. Kahjuks, kui me istusime kevadel laua taha esialgu Vihulas ja hiljem Stenbockis, siis oli meie laual seda raha, mida jagada, –84 miljonit. Kui jagada –84 miljonit, siis sellest

väga suurt erakorralist pensionitõusu teha oleks olnud mustkunst. Tõsi on see, et me suutsime selle miinuse eri aastatega ära tasandada, kas siis euroraha kasutades või investeringuid ajatades. Me suutsime seda teha niimoodi, et sotsiaalkaitse ja tervise valdkonnas ühtegi eurot ei kärbitud, küll aga tuli mõlemasse valdkonda raha juurde. Nii nagu eile ka sotsiaalkomisjonis arutasime, valdkonna eelarved kasvavad paljuskki seaduste abil kokku üle poole miljardi euro. Ka pensionideks minev summa kasvab suurusjärgus 180 miljonit, millest 21 miljonit on erakorralise pensionitõusu kulu. Nagu ma olen korduvalt öelnud, soov oli suurem, järgmistel aastatel tuleme kindlasti selle teema juurde tagasi. Ma arvan, et parlamendiliikmed peavadki hoidma debatti üleval ja tuletama ühiskonnale meelde, et see on küsimus, millega tuleb tegeleda. Küll aga tuleb arvestada sellega, et ühiskonnas on ka väga palju muid teemasid. 15 ministrit on laua taga, riigieelarve läbirääkimised ongi alati kompromisside leidmine eelarveliste võimaluste piires.

11:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

11:50 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra Kiik! Teie vürinast saab küsimusele pihta ainult mõni üksik sõna. Mina ei saanud oma küsimusele üldse vastust. Proovige uuesti. Ühe käega te tõstate praegu pensione 0,26%, nimetades seda suureks asjaks, erakorraliseks pensionitõusuks, lobisete siin igale küsimusele lõputu vastuse. Teise käega te vähendate tulevikupensione 30%, nagu näitab Eesti Panga ja ka Rahandusministeeriumi analüüsi tulemus. Palun vastake küsimusele! Kuidas te seletate seda kahepalgelisust? Kuidas te võite nii pikalt lobiseda sellest 1,40-st ja kiita heaks 30%-lise pensioni vähenemise nendel, kes teise sambaga käituvad nii, nagu te lubate käituda?

11:51 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Oleme täpsed: 1,40 eurost mina siin küll väga palju rääkinud ei ole, mina räägin 45 eurost, mis on kogu pensionitõus alates aprillist 2020. Mis puudutab teise pensionisamba reformi, siis loomulikult on neid debatte peetud ja neid peetakse edasi. Nagu ma enne viitasin, Eesti Panga tähelepanu juhtimised ja riskide väljatoomised on igati tänuväärne, see on nende töö. Nüüd tuleb selle aruteluga edasi minna, tuleb vaadata, mis on võimalused neid riske maandada, mis on need otsused, mida on vaja selleks, et inimesed teeks informeeritud valikuid ning et pension tulevikus kasvaks, mis on selle mõju sellele rahale, mis tuleb tagasi majandusse, mis on selle mõju majanduskasvule, pensionidele. Nagu ma ka enne viitasin, me ei saa kunagi pidada debatti nii, et me räägime ainult tulevastest pensionäridest, meil tuleb rääkida ka tänastest eakatest, kes täna – ja nagu viidatud on, juba aastaid – elavad väga paljuskki allpool suhtelist vaesuspiiri. Nende heaolu parandamiseks tuleb valitsusel samuti samme astuda.

11:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heljo Pikhof, palun!

11:52 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud minister! Miks me räägime 1 eurost ja 40 sendist? Teie räägite 45 eurost, ja seda te räägite keskmise vanaduspensioni puhul, mis saab olema järgmisel aastal 528 eurot. Tegelikult on väga palju neid pensionäre, kes saavad alla keskmise pensioni, neid on enamus. Kas te oskate öelda, kui palju tõuseb näiteks nende pensionäride pension, kes saavad 400 eurot? Tegelikult on nemad kõige rohkem seda baasosa tõusu oodanud.

11:53 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Tegelikult on nii, et umbes pooled pensionärid saavad alla keskmise vanaduspensioni ja pooled üle keskmise. Ehk mediaan on suhteliselt sama koha peal. Mis puudutab just nimelt madalama pensioniga inimesi, siis nagu ma enne viitasin, see erakorralise pensionitõusu otsus on suunatud baasosa tõstmisele ja 7 eurot just nimelt neid aitabki. Räägime protsentuaalselt. Te tõite

selle 400-eurose pensioni näite, see tõuseb 439 euron, see on jätkuvalt maksuvaba ja see annab ligi 10%-lise pensionitõusu. Selle pensioni tõus on tegelikult kiirem, kui on keskmise pensioni tõus, ja kiirem, kui on jõukama inimese pensioni tõus. See on ka õiglane ja solidaarsele riigile kohane.

11:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Raimond Kaljulaid, palun!

11:53 Raimond Kaljulaid

Aitäh, härra istungi juhataja! Hea Tanel! Kõigepealt palun vabandust mõne kolleegi võib-olla üleoleva tooni ja käitumise pärast Riigikogus. Ma arvan, et meil võivad olla poliitilised erimeelsused, aga me võiksime siiski jääda üksteise suhtes lugupidavaks. Nii et palun vabandust! Teiseks, ma olen veel ühe vabanduse võlgu. Ma tõesti palun vabandust, et ma seostasin sind Keskerakonna juhtimise ja erakonna tegevusega. Lihtsalt, kuna me kohtusime sageli mõned korrad nädalas koosolekutel Keskerakonna büroos, siis mul läks tõesti meelest ära, et tegelikult sa töötasid sel ajal hoopis peaministri büroo juhina. See on minu viga. Vabandust!

Aga ma täpsustan oma küsimust allkirjade kohta. Mina kujutan ette nii, et kui tuhandete inimeste allkirjad antakse valitsusele üle, siis see ületab uudisekännise, ka valitsuses seda arutatakse ja see pälvib tähelepanu. Ma täpsustan oma küsimust: kas ma saan õigesti aru, et neid allkirju ei olegi valitsusele üle antud, need ei olegi jõudnud teie töölauale? Nii et mitte ainult see, et te jätsite pensionid tõstmata, vaid te kogusite tuhandetelt inimestelt allkirju ja panite need lihtsalt sahtlisse?

11:54 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Tööpäevad olid tõesti toona pikad, oli võimalus kohtuda sinuga ilmselt erinevates kohtades, ja küllap kohtume ka tulevikus. Mis puudutab allkirjade kogumist, siis ma jään enda vastuse juurde, et seda on õigem küsida just nimelt Keskerakonna büroolt, kes on allkirjade kogumise aktsiooni taga ja teab, mis täpselt tehti, kui palju neid koguti, kellele need üle anti. Minust poleks korrektne võtta siin vastutust ja anda välja mingeid sõnumeid olukorra kohta, milles ma ei ole lõpuni veendunud ega ole sellest olukorrast lõpuni teadlik.

11:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jah, palun, härra Kaljulaid! Teil on vist protseduuriline küsimus. Kas tahate üles tunnistada, et te ise korjasite neid allkirju? Palun! (Naer saalis.)

11:55 Raimond Kaljulaid

Aitäh, härra istungi juhataja! Ma palun siiski täpsustada, et ma esitasin vastajale väga selgelt küsimuse, mis puudutab tema rolli valitsuses, et kas need allkirjad on jõudnud valitsusse. Ma ei küsinud Keskerakonna büroo tegevuse kohta. Ma väga palun, et te ütleksite härra ministrile lugupidavalt, et ta vastaks minu küsimusele.

11:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Minister vastab oma teadmiste piires. Läheme edasi. Urmas Kruuse, palun!

11:55 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud minister! Probleem ei ole isegi selles 1,40-s. Eestlaste vana kõnekäänd ütleb, et kui hakkama ei saa, siis parem ära tee, oota seda hetke, kui sa hakkama saad. Aga kõik eksperdid ennustasid seda situatsiooni, mis eelarvega tekkinud on. Üks põhjusi oli ka Jüri Ratase juhitud eelmise valitsuse poliitika, mis enne valimisi külvas teatud valdkonnad rahaga selgelt üle, kaasa arvatud põllumehed, õpetajad, kes iganes. See oli tegelikult teada. Te ise täna tunnistasite puldis ja kõik mäletavad seda, kuidas te lubasite erakorralist pensionitõusu 100 eurot eraldiseisvana, aga mingil hetkel see retoorika muutus ja teil on isegi mingi kirjatükk selle tõestuseks. See tegelikult näitab, et te olite väga hästi kursis, et majanduses ja eelarvega on jama. Kas te tõesti usute, et sellise retoorika, suhtumise ja vassimisega on võimalik Eesti riiki hästi juhtida ja pakkuda lahendusi erinevatele sotsiaalsetele gruppidele?

11:57 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Ma jään selles mõttes jätkuvalt enda juurde, et mina küll ei arva, et Rahandusministeeriumi toona antud prognoosid oleksid olnud vassimine ja oleksid kuidagimoodi tegelikkust varjanud. Kindlasti mitte. Täpselt samamoodi nende pinnalt tehtud platvormid, kas siis Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna, Reformierakonna või mõne teise erakonna oma – need kõik lähtusid samadest numbritest, samadest kaalutlustest. Neid ka hindas toona sama ministeerium, et näha, mis on erinevate tegevuste kulu. Selles mõttes, kui öelda, et olukorras, kus vahepeal on prognoose täpsustatud, on minevikust antud lubaduste puhul tegemist vassimisega, siis me jõuame väga kiiresti tagasi Reformierakonna lubaduste juurde, on see siis viie rikkaima riigi hulka jõudmine või on see, nagu viidatud, pensionide kahekordistamine nelja aastaga, milleks tegelikult kulus kümme aastat. Kui palli edasi-tagasi pörgatada, siis ma ei ole kindel, et see debatti ülearu edasi viib. Mis puudutab seda, et te viitasite eri sihtrühmade ülekuldamisele või ülevalamisele – vabandust, ei mäleta täpselt –, siis ma arvan, et väga õige oli õpetajate palka tõsta, väga õige oli maaelule anda lisaraha. Ma arvan, et nende otsuste eest ei peaks valitsust noomima, need otsused aitasid Eesti elu edasi viia, aitasid inimestele elamisväärsset töötasu pakkuda, aitasid meie põllumeeste konkurentsivõimet parandada. Nii et neid otsuseid ma kindlasti toetan ka täna.

11:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

11:58 Aivar Sõerd

Hea austatud juhataja! Austatud minister! Seni on hoolitsetud selle eest, et keskmist pensioni tulumaksuga ei maksustata. Keskerakonna juhitud valitsuse ajal läheb keskmine pension järgmisest aastast osaliselt tulumaksuga maksustamisele. Teine näide. Kui uue maksusüsteemi tõttu hakkavad inimesed rohkem tulumaksu maksma alates tulupiirist 1760 eurot, siis töötavatel pensionäridel on see piir 1340 eurot. Miks te läksite seda teed, et hakkasite tõstma eakate maksukoormust? Eakate maksukoormuse tõus sööb ära ka suurema osa sellest nn erakorralisest pensionitõusust. Miks te tõstate eakate maksukoormust, kui see on ühiskonna osa, mis on kõige suuremas vaesusriskis?

11:59 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Tänu! Nagu ma enne viitasin, maksuvaba tulu süsteemi täiendamise, parandamise, arendamise, muutmise üle tulebki debatti pidada. Ka kõige paremat asja saab teha veel paremaks, nii et kindlasti on maksuvaba tulu süsteemi võimalik täiendada ja tulebki jõudumööda lähiaastatel täiendada. Mis puudutab just nimelt eakate sihtrühma, siis, nagu ma viitasin, toona selle süsteemi kehtestamine siiski toetas enamikku eakaid. 2017. aastal oli keskmine vanaduspension – taas kord peast ütlen, parandage, kui eksin – 416 eurot, maksuvaba tulu tõstisime 2018. aastal 500 euroni, pension tõusis toona, mis ta oligi, 446 euroni. Igal juhul jäi ta allapoole seda ja pigem just nimelt kahanes toona nende mittetöötavate vanaduspensionäride hulk, kes pidid tulumaksu maksma. Nii et see oli just vähem teenivate inimeste toetamine.

Täpselt samuti oli ka tööinimeste kontekstis, kuna enamiku tööinimeste, eeskätt madalama ja keskmise palgaga inimeste maksukoormus langes. Nagu te ise viitasite, suurusjärgus 1750 eurot oli see piir toona. Ka täna on keskmine palk alla selle. Nii et tegelikult see maksuvaba tulu reform siiaani toetab kõiki, kes teenivad alla keskmise palga, ja ka neid, kes teenivad alla keskmise pensioni. Mis puudutab 2020. aastat, siis nagu ma varem viitasin, erakorraline pensionitõus tagas selle, et me anname lisaraha juurde mitte ainult keskmise pensioni saajatele, kompenseerides nende n-ö tulumaksukoormuse, vaid me anname juurde just ka neile pensionäridele, kes teenivad alla keskmise pensioni, kõigile neile eakatele, kelle sissetulek on veelgi väiksem kui keskmine pension ja kes on tõesti kõige suuremas vaesusriskis.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jevgeni Ossinovski, palun!

12:01 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud minister! Ma küsin teilt kui Eesti Vabariigi sotsiaalministrikt, mitte kui Keskerakonna valimistoimkonna liikmelt. Mina lugesin Vabariigi Valitsuse seadust, mis ütleb, et Sotsiaalministeerium vastutab tervikuna sotsiaalkaitse ja sotsiaalkindlustuse eest, sh olulise osana pensionisüsteemi eest. Rahandusministeerium sellist vastutust vastavalt seadusele ei kanna. Miks see oluline on? Te räägite heameelega sellest, kuidas on 7 eurot tänastele pensionäridele juurde võideldud. Kindlasti on see parem kui null. Aga samal ajal ütlesite väga üllatavalt hiljuti ühes intervjuus, et teise pensionisamba asjad teisse justkui kuidagi üldse ei puutu, et see on koalitsiooni kokkulepe. Ma olen selles mõttes hämmelduses, et tegelikult puutuvad küll. Vastavalt Vabariigi Valitsuse seadusele ja ametivandele, mille te Riigikogu ees olete andnud, te tegelikult vastutate selle eest, kuidas Eesti sotsiaalkaitse- ja pensionisüsteem tervikuna toimib. Sellepärast ma küsin, kuidas te hindate teie juhtimisel elluviidavaid pensionisüsteemi muudatusi tervikuna, kuidas nad on kooskõlas teie ametivandega, mille järgi teil tuleb seista hea selle eest, et Eesti pensionisüsteem oleks pikaajaliselt jätkusuutlik ja ka piisavalt sotsiaalkaitset pakkuv.

12:02 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Kindlasti ei ole ma kuskil öelnud, et teise pensionisamba muudatused minusse ei puutu. Seda ei saa väita. Kõik, mis puudutab pensione, on need siis tänaste eakate, tulevaste eakate või, ütleme, tööinimeste pensionid, on teatavasti sotsiaalvaldkonna rida. Sotsiaalministeeriumi vastutusvaldkond ongi Eestis lai. Mis puudutab teise pensionisamba reformi, siis siin tuleb teha igal juhul läbikaalutud otsuseid, tuleb vaadata, mis on nende mõju nii lähiajal kui ka pikemas plaanis, tuleb vaadata, et inimestel oleks piisavalt infot, piisavalt teadlikkust pensionialaste otsuste tegemisel ja kas siis investeerimiskonto kasutamise või muude võimaluste kasutamise kohta, et pensioniks valmistuda, pensioniraha koguda. Kindlasti ei tohi neid otsuseid teha kergekäeliselt ei inimene ise ega riik tervikuna. Mis puudutab konkreetset seaduseelnõu, siis vastavalt valitsuse tööplaanile on tõesti selle väljatöötaja Rahandusministeerium, nagu on pensioni teise samba puhul praktika olnud. Meie oleme seal n-ö kaasav partner, kes pakub just nimelt sisendit selle osa kohta, mis on võib-olla need murekohad ja mis on pensionikorralduse puhul tekkinud küsimused teise samba kohta. Loomulikult me seda tööd teeme, teeme seda ka edaspidi. Seaduseelnõu ei ole hetkeseisuga veel valminud ja seetõttu ei ole olnud võimalik ka lõplikke järeldusi teha või hinnanguid anda. Kindlasti see aeg tuleb, kindlasti ka arutelu tuleb. Olen kindel, et tõsised debadid peetakse maha ka siin parlamendis.

12:03 Aseesimees Siim Kallas

Me jätkame. Peeter Ernits on järgmine küsija.

12:03 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea esineja! Eesti riigi kulutused pensionidele on naeruväärsed. See on häbiväärne, et me oleme selles seisus. Selle taustal on iga sendi lisandumine ainult positiivne, nii et ei maksa naeruvääristada ka seda lisanduvat 7 eurot. Aga ma küsin teie kui valitsuse strateegi käest. Peaminister Ratas on öelnud, et Eesti valitsus liigub tema juhtimisel vääramatult kliimaneutraalsuse kohustuste täitmise poole. Aga see tähendab aastas 2% SKT-st ehk laias laastus 600 miljonit. See 7-eurone pensionitõus läheb valitsusele maksma umbes 20 miljonit. Kui tahaks 70 eurot juurde panna, läheks selleks 200 miljonit. Kust koha pealt te kavatsete edaspidi seda raha pensionide tõstmiseks võtta, kui meil tuleb kohustus maailma lõppu ära hoida, mida peaminister Ratas üritab vältida kliimaneutraalsuse poole liikumisega? Kust te selle raha võtate? Ma tahaks teie kui peastrateegi arvamust kuulda. Vaatame suurt pilti!

12:05 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Väga positiivne, et see debatt on läinud laiemaks. Mis puudutab kliimaneutraalsust, siis ma arvan kindlasti, et see on õige suund, kuhu valitsus liigub ja kuhu liigub kogu Euroopa. Küsimus on selles, et need investeeringud ja ka katteallikad tulevad väga paljuski ju ka Euroopa Liidu fondidest ja kokkulepitud meetmetest. Näiteks, kui me tõhustame kortermajade, üldse elamute energiatõhusust, siis me tegelikult vähendame ka inimeste küttearveid. Kui me paneme liikuma vähem saastavaid liiklusvahendeid – on need siis elektriautod või on see raudtee elektrifitseerimine –, siis me parandame elukeskkonda, parandame inimeste tervist, panustame tervena elatud aastate

kasvu. Nii et kõik sellised meetmed on omavahel seotud. Pigem näen ma investeerimist keskkonda, investeerimist tervesse ja just nimelt inimest toetavasse keskkonda väga selges positiivses seoses oma valdkonna ehk sotsiaalvaldkonnaga. Enamikul juhtudel, kui me räägime konkreetsetest meetmetest, eurorahast näiteks, mis on mõeldud just kliimaalaste eesmärkide täitmiseks, siis neid nii või naa erakorraliseks pensionitõusuks kasutada poleks saanud. Iga euro tuleb kasutada konkreetse eesmärgi poole liikumiseks, loomulikult mõistlikul viisil, vaadates, mis on võimalik tagasi tulev tulu just nimelt ka riigi seisukohalt, vaadates makse, nagu viidatud, inimeste heaolu kasvu küttekulude vähenemise tõttu, ka energiatõhususe tõttu laiemalt seal sektoris, samuti ka põllumajanduses.

Nii et ma arvan, et see suund on õige. See raha tuleb riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel täpsemalt kokku leppida. Me oleme juba neid esimesi debatte pidanud ning Euroopa Liidu fondid on olnud väga selgelt suureks abiks ja on ka tulevikus.

12:06 Aseesimees Siim Kallas

Annely Akkermann, palun teine küsimus!

12:06 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Kui ma kuulan teie ettekannet ja loen paralleelselt selle eelnõu seletuskirja, mis te olete esitanud, siis tuleb meelde vanarahva ütlus, et suu laulab, süda muretseb. Teie jutt on justkui väga ilus, aga arvud selles seletuskirjas on rohkem kui muret tekitavad. 2016. aastal te saite Taavi Rõivase valitsuselt ülejäägis eelarve ja sellest ajast, 2017 ja 2018, on suhtelise vanaduspensioni suhe netokuupalka protsentuaalselt järjepidevalt vähenenud. See dokument prognoosib ka seda, et 2020. aastal on suhtelise vaesuse piirmäär 607 eurot. Kas te ise usute, et suhteline vaesus ei kasva, ja miks te suhtelist vaesust keskmise pensioni maksustamisega suurendate?

12:08 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuse eest! Mis puudutab erinevaid numbreid, siis suhtelise vaesuse piir liigub loomulikult ülespoole, aga loodetavasti väheneb nende inimeste osakaal, kes elavad allpool seda piiri. Mis puudutab näiteks neid numbreid – üle 600 euro 2020. aastal –, siis nagu ma varem viitasin, 2017. aastal oli suhtelise vaesuse piir 523 eurot ja toona oli keskmine pension 416 eurot ehk vahe oli toona – kiire matemaatika annab selle tulemuse – 107 eurot. 2020. aastal on see vahe juba oluliselt väiksem, ta jääb sinna 80 euro suurusjärku. Loomulikult, see ei ole veel piisav, et tuua kõik eakad sealt välja, seda tööd tuleb jätkata ja seda me ka teeme. Mis puudutab just nimelt vanemaealiste suhtelise vaesuse piiril elamist, siis igaks juhuks täpsustan, et vanemaealiste all ei peeta siin silmas kindlasti mitte ainult pensionäre, need on 65-aastased ja vanemad, vaid nende seas on ka töötavaid ja muid inimesi, seetõttu neid numbreid üks ühele võrrelda ei saa. Kui vaadata näiteks, et keskmine pension on allpool suhtelise vaesuse piiri, siis see ei tähenda automaatselt seda, et üle poole vanemaealistest elavad allpool vaesuspiiri. See tähendab, et ainult pensioni najal elavad inimesed on tõesti sellest allpool, küll aga kõik need pensionärid, kellel on mingid täiendavad sissetulekuallikad, on loodetavasti siiski sellest kõrgemal ja seetõttu on see protsent läbi aegade olnud alla 50. Kuigi, nagu viitasin, vahe keskmise pensioni ja vaesuspiiri vahel on olnud pigem 100 euro ringis, isegi üle selle, ning nüüd on järk-järgult langemas ehk positiivne trend on siiski sisse tulnud.

12:09 Aseesimees Siim Kallas

Kristen Michal, palun järgmine küsimus!

12:09 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ajalugu on selline ilus asi. Vahepeal vaatasin järele, et jaanuaris 2018 ilmus Lääne Elus suurepärane artikkel selle kohta, kuidas Läänemaal käis Keskerakonna peasekretär Korb. Siis esitati küsimus, kuidas partei kavatseb pensionäre tähele panna. ""Raha," kostis Korb," ütleb artikkel. Korb märkis, et Keskerakond lubab teoks teha erakorralise pensionitõusu, selle suurus oleks Korbi sõnul umbes 100 eurot ja selle saaks teoks aastal 2019 või 2020. Kuidas tundub, kui palju sellest 100-st saanud on?

12:10 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Nagu ma varem viitasin, erakonna valimisplatvormis oli tõesti lubadus, et koos indekseerimisega me erakorralise tõusu toel tõstame pensione 100 euro võrra. Sellest on järgmisel aastal võimalik 45 eurot ära teha, pärast seda tuleb loomulikult seda tööd jätkata. See, et poliitikute väljaütlemised on olnud ambitsioonikamad, on iseenesest Eesti poliitikas, ma arvan, väga levinud praktika.

12:10 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

12:10 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud sotsiaalminister! Te tunnete hästi Eesti poliitika ajalugu. Seda saab oletada teie tänaste vastuste järgi. Nooruse tõttu on pensioniiga teile mõneti abstraktne tulevik, aga samas peaks just nooruse tõttu teis olema väga suur annus idealismi. Kas võib seetõttu loota, et järgmine kord, kui tänane peaminister lubab valimiste eel ümmargusi ja suuri erakordseid pensionitõuse, te ütlete talle, et stopp, ärme loome illusioone, ehk otse öeldes, ärme valetame küpses eas inimestele? Mõneti väga isiklik küsimus, aga olen tänulik, kui te vastate.

12:11 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh! Tõsi on see, nagu ma enne viitasin, et väga mitme, kui mitte öelda kõigi parlamendierakondade lubadused olid ambitsioonikamad, kui hiljem selgus, et eelarve võimaldab. Samamoodi on tunnistanud näiteks mitmed Reformierakonna juhid, et lubadus kehtestada kõigile ühetaoliselt 500 eurot maksuvaba tulu ei oleks olnud uue eelarve perspektiive arvestades realistlik ega teostatav. Selles mõttes on pidanud oma lubadusi korrigeerima mitmed erakonnad, Keskerakond nende seas. Kindlasti oleks tulnud sama teha ka Reformierakonnal valitsusse tulles. Ma arvan, et siit on kõigil natukene õppida. Nii nagu võib-olla majandusbuumi ajal 2007. aastal läksid lubadused päriselust mõne sammu võrra ette, kui mitte öelda, et sellest päris lahku, anti kindlasti ka 2019. aasta valimiste eel lubadusi, mida nelja aasta jooksul täita on väga keeruline. Igal erakonnal tuleb teada, mis on nende prioriteedid. Erakorraline pensionitõus on Keskerakonna vaates kindlasti üks põhilisi küsimusi ja loodame siiski, nagu enne viitasin, need lubadused täita, mitte võib-olla küll ühe aastaga, vaid aastate peale jagatuna. Eesmärk kui selline peabki olema alati kõrge. Selles mõttes ei saa sihi seadmist pahaks panna, aga tõsi on see, et eelarvelised võimalused on olnud väiksemad, kui enne valimisi oli kõigi parlamendierakondade teadmine.

12:12 Aseesimees Siim Kallas

Jevgeni Ossinovski, palun!

12:12 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ma jätkan eelmist küsimust. Te ütlesite küll, et te pole väitnud, nagu teine pensionisammas ja selle muudatused ei puutuks teisse, aga siis hakkasite rääkima, mis Rahandusministeerium teeb ja vaat, teie annate Sotsiaalministeeriumist nõu. Ma küsin uuesti. Te ütlesite oma intervjuus, et esimesest sambast ei piisa selleks, et tulevikus ära elada. Ei ole tegelikult mõtet kasutada siin valikuvabaduse viigilehte, mida te olete ka intervjuudes koos teistega teinud. Eesti Panga eiline analüüs tõi välja ju Eesti loomuliku eksperimendi tulemused. Neil, kes omal ajal liitusid teise sambaga, on rohkem vara kui nendel, kes ei liitunud. Inimesed keskmiselt ei investeerinud seda kahte protsenti lisatulu, vaid tarbisid lihtsalt ära. Need tulemused on fakt, seal ei ole mingisuguseid prognoose ega muid tulevikuanalüüse vaja teha. Nüüd argument lühidalt. Seega, esimene samm on ebapiisav, kui samm vabatahtlikuks teha, siis võtab suur osa inimestest raha välja ja neist omakorda suur osa mitte ei investeer, vaid kulutab selle ära. Nii on mõistlik mineviku pealt eeldada, ei ole ühtegi põhjust teistmoodi eeldada. Tulemuseks on suurem ühiskondlik vaesus ja kasvav ebavõrdsus. Miks te ei vetosta sotsiaalministrina seda otsust, kui te ise ütlete, et see on sisuliselt halb otsus, mis ei vasta sellele ülesandele, mis Sotsiaalministeeriumile on pandud?

12:14 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Kahjuks jään taas oma eelmise vastuse juurde. Loomulikult, need muudatused tuleb teha nii, et inimesed väga hästi oma valikute tähendust ja pikaajalist mõju mõistaksid, et nad

teaksid, et kui nad pensionisambasse kogutud raha peaksid ära kulutama, sambast lahkuma ja midagi muud asemele ei teeks ehk ei investeeriks, investeerimiskontot ei looks ega teeks muud, siis nende pension oleks tulevikus tõenäoliselt madalam. Ma arvan, et enamik jääb siiski teise sambasse koguma. Mis puudutab neid inimesi, kes küll loobuvad teisest sambast, aga investeerivad näiteks investeerimiskonto teel, kinnisvarasse või muudesse meetmetesse, siis nende pension võib olla kokkuvõttes niisama suur kui teise sambaga liitunud, võib-olla ka kõrgem, sõltub sellest, milline on inimese investeerimisoskus, ja sellest, milline on investeeringu määr, kas investeeritakse sama summa, mis seni läks sambasse, või investeeritakse näiteks mõnevõrra rohkem. See sõltub täiesti inimesest, see sõltub inimese oskustest, teabest, ajalistest võimalustest investeringuid hallata. Jah, nagu ma viitasin, Eesti Panga murekohtade väljatoomisega olen väga nõus, valitsuse ja parlamendi roll ongi vaadata, mil määral on võimalik riske maandada, mil määral on võimalik neid olukordi inimesele teha võimalikult arusaadavaks, et toetada just mõistlike valikute tegemist. Seda ma pean sotsiaalministrina kindlasti väga õigeks.

12:15 Aseesimees Siim Kallas

Mart Võrklaev, palun!

12:15 Mart Võrklaev

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Hetk tagasi nimetati teid siin saalis Keskerakonna peastrateegiks. Keskerakonna üks põhilubadusi enne valimisi oli, et pension tõuseb 100 eurole. Erakonna peastrateegina te pidite ju teadma, kui palju on riigil võimalik 2019. aastal pensioni tõsta. Kas te siis tõesti ei teadnud riigi võimalusi või te eksitasite valijat? Või kuhu see 100 eurot siis kadus?

12:15 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh! Nagu ma varem viitasin, kindlasti ei olnud ühelgi erakonnal ega ka Keskerakonnal valitsuses olemisest tulenevalt mingisugust teistsugust rahandusproгноosi, teistsugust eelarvetabelit, kui oli kasutada üldsusel, parlamendiliikmetel, ministritel tööd tehes. Tõepoolest, samade analüüside, samade prognooside alusel tehti valimisplatvorme. Viitasite 2019. aastale, ilmselt pidasite silmas 2020. aastat. Tõsi on see, nagu ma viitasin, et 100 euro asemel on võimalik 2020. aastal pensione tõsta 45 eurot, aga nende tõusudega jätkame ka tulevikus. Valimislubadused on täitmiseks ning Keskerakond ja kogu valitsus seisavad selle eest, et pension kasvaks järgmistel aastatel kiiremini, kui ta on seda seni teinud.

12:16 Aseesimees Siim Kallas

Kristen Michal, teine küsimus, palun!

12:16 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Te ütlesite ilusasti, et kõigil on sellest loost midagi õppida. See on täpselt selline olukord, kus Keskerakond – parema sõna puudumisel ütlen nii, vabandust! – valetas valijatele, pensionäridele. Valijad peaksid ilmselt olema selles olukorras, kus nad õpivad, et need lubadused ei pea. Kui ma vaatan sedasama 45 eurot, millele te viitasite, siis sellest valdav osa ehk kõik, mis valitsuse suurest lahkusest üle jääb, ehk 38 eurot on tegelikult indekseerimise tulemus. Indekseerimine on vana protsess, otsustatud ammu, enne seda, kui teie poliitikasse otsustasite tulla, ilmselt enne, kui minagi seda otsustasin. See valitsus ei ole ettevõtjatega just suur sõber. Kas te ei leia, et selle jutu rääkimine diskrediteerib poliitikat ja valitsust üldiselt? Äkki oleks lihtsam tunnistada, et oligi väike vale valimistulemuse nimel.

12:17 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Mis puutub indekseerimisse, siis loomulikult on selle mehhanism kui selline kokku lepitud ammu, aga indeksi konkreetne suurus sõltub siiski ka avaliku sektori käitumisest. Erasektor on kindlasti tööandjana peamine, aga ka avalik sektor oma palgaotsustega – on see siis enne viidatud õpetajate palga tõus, siseturvalisuse valdkonna palga tõus, kultuuritöötajate palga tõus, sotsiaaltöötajate palga tõus või muud palgatõusud, mis toimusid – panustas ju sotsiaalmaksu täiendavasse laekumisse. Teatavasti on sotsiaalmaksu laekumine üks põhilisi pensioniindeksi mõjutajaid, ta mõjutab seda 80% ulatuses. Eelmise valitsuse otsused väga selgelt mõjutavad ka

järgmiste aastate indeksi määra.

Mis puudutab valimiseelseid lubadusi, siis tõepoolest on nii, et igasugune tagantjärele tarkus on täppisteadus. Tagantjärele tarkuse abil, ma arvan, oleks kõikide erakondade valimisplatvormid olnud mõnevõrra erinevad, nähes tegelikku olukorda ja rahalisi võimalusi, aga see siht, mida erakond, antud juhul Keskerakond seadis, tõsta erakorraliselt pensioni 100 euro võrra, jääb kindlasti jõusse. Võib-olla oleks võinud sealt tagant ära võtta 2020. aasta, aga seda, et tõsta pensione kiiremini, kui on seni tõstetud, tõsta kiiremini, kui ainult indekseerimine seda võimaldab, tuua inimesed välja suhtelisuse vaesuse piiri alt, seda suunda pean ma kindlasti õigeks ja seda peab ka koalitsioon õigeks. Kindlasti jagab seda seisukohta ka ühiskonna enamik.

12:19 Aseesimees Siim Kallas

Hanno Pevkur, palun!

12:19 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea minister! Te olete püüdnud n-ö ühtlaselt määrada kõikidele parlamendierakondadele kaela justkui seda, et valimislubadused ei ole kuidagi vett pidanud, ja püüdnud põhjendada enda väga uljast valimislubadust, mis on tänaseks osutunud selgeks valeks. Ütlesite ka seda, et hiljem selgus, et eelarve seis on oluliselt kehvem. Vabandust, te olite eelmise valitsuse peaideoloog ja Keskerakonna peastrateeg, võib-olla te olete seda jätkuvalt, ma ei tea. Aga kui ma vaatan seda, kuidas me oleme siiani jõudnud, siis see miljard struktuurset miinust on ikka tulnud viimase kolme aastaga Jüri Ratase valitsuse ajal, mida teie peaideoloogina vedasite. Äkki te siiski võtate julguse kokku ja ütlete, et vabandust, keerasime untsu, ega küta ootust edasi üles, et tekitame struktuurset miinust ja elame tuleviku arvel edasi nii pikalt, nagu teil on plaanis ka järgmistel aastatel.

12:20 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! See on nüüd see koht, kus meie maailmavaated lähevad lahku, milles pole midagi halba. Minu arvates on näiteks tervishoiu lisaraha, põllumajanduse lisaraha, kohaliku omavalitsuse lisatoetamine ja maksuvaba tulu reformiga vaesemate inimeste lisatoetamine kõik olulisemad väärtused kui riigieelarve struktuurne tasakaal. See ongi reaalsus. Tagantjärele selgus, et riigieelarve on mõnevõrra struktuurses miinuses, aga vaadates seda, et Eesti Vabariigi ajaloos on see varem olnud mitu korda suuremas miinuses ja me oleme riigina jäänud püsima ning meie võlakoormus on jätkuvalt väga madal, mina seda sellise probleemina, nagu te välja toote, tõesti lihtsalt ei näe. Ehk minu hinnangul on loomulikult eesmärk see, et eelarve oleks struktuurses tasakaalus või selle lähedal. Kui ta mõnel aastal on natuke miinuses ja mõnel aastal plussis, siis see ei ole maailma lõpp. Küll aga on oluliselt suurem probleem see, kui meie inimesed ei saa väarikat palka, kui meie põllumehed ei saa piisavalt toetusi, kui tervishoiu ravijärjekorrad ei vähene. Need on realselt inimeste igapäevast toimetulekut mõjutavad otsused. Valitsus need otsused tegid, need võtsid lisaraha nii nendel kolmel aastal kui võtavad ka järgmistel aastatel, aga see raha on mõeldud Eesti inimestele. Ma arvan, et need otsused olid õiged, selle juurde jään ka täna, ka siis, kui on selgunud, et eelarve struktuurne positsioon on olnud mõnevõrra halvem, kui me eelarvet kokku pannes teadsime.

12:21 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun!

12:21 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kliimanetraalsuse poole liikumisel on oluline loobuda lihasöömisest. Paljud pensionärid on seda juba teinud. Kui sama liini jätkata, siis tuleb seda sihtgruppi laiendada, hõlmata ka töoinimesed. Aga see selleks. Kas te kinnitate meile, et see 600 miljonit, mida tuleb hakata nüüd peaminister Ratase lubaduse järgi kliimanetraalsuse poole liikudes igal aastal kulutama, tuleb kõik Brüsselist ja Eesti maksumaksja ei pea muretsema, et mõni miljon tuleb pigistada ka siit? Kui see nii on, siis ikkagi, kust te näiteks leiate need 140 miljonit, et saaks järgmisel aastal 50 eurot pensioni tõsta? Kus see auk on?

12:22 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu küsimuse eest! Kindlasti ei ole kõik kliimaneutraalsuse poole liikumise meetmed sada protsenti eurorahaga kaetud. Seda ma kindlasti ei väitnud. Ma ütlesin, et euroliidu vahendid on siin suureks toeks, see on olnud oluline eesmärk ka Euroopa Liidu tasandil. Riik peab täiendavalt panustama, ma viitasin väga paljudele investeeringutele, on see raudtee elektrifitseerimine, on see hoonete energiatõhususe parandamine või muud sellised meetmed, ka põllumajandussüsteemide efektiivistamine. Need on kõik mõistlikud meetmed ja neid tuleks võtta ka siis, kui me kliimaneutraalsust poleks eesmärgiks seadnud. Väga paljusid nendest asjadest on ka ju tehtud, käendust ja toetusmeetmeid on aastate jooksul KredExi ja muude riigiinstitutsioonide toel korteriühistutele ja ka eraisikutele pakutud ning neid tuleb pakkuda edaspidigi.

Mis puudutab lisavahendeid erakorralise pensionitõusu jaoks, siis need läbirääkimised on ees. Oleme otsustanud teha riigieelarve põhjaliku revisjoni, vaadata üle tulud ja kulud, vaadata üle, mis on võimalused mingisugust muud rahastust vajaduse korral vähendada, selleks et oleks võimalik sotsiaalvaldkonda rohkem raha suunata. Mina sotsiaalministrina kindlasti toetan seda, et sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond, mis on Eestis võrreldes muu Euroopaga selgelt alarahastatud, saaks lisaraha juurde. Need otsused, nagu öeldud, on kindlasti keerulised, kuna iga euro peale on alati mitu taotlust, see on paratamatu, aga ma arvan, et Eesti poliitiline loogika ja võib-olla n-ö riigi ülesehituse loogika on selline, et pigem on jäetud sotsiaalvaldkond kohalike omavalitsuste ja inimeste endi õlule. See pole olnud õige. Ma arvan, et siin peab riik võtma suurema rolli ja toetama inimesi, kes toetust enim vajavad.

12:24 Aseesimees Siim Kallas

Indrek Saar, palun!

12:24 Indrek Saar

Aitäh sõna andmast! Lugupeetud minister! Te varasemates küsimustes rõhutasite vastutustundlikkust ja seda vaadet, mis ühe või teise tegevuse tulemusena juhtub. Olukorras, kus me kõik näeme, et Eesti on pensionäride suhtelise vaesuse poolest Euroopa punane latern, teie seaduseelnõu ütleb, et järgmisel aastal ei pruugi midagi muutuda. Olgugi et indekseerimisest tulenev pensionikasv on tegelikult ju pigem hea, valitsuse juurdeantav 7 eurot ja omakorda võetav tulumaks oluliselt pilti ei muuda. Mis see teie nelja aasta plaan siis on, kuhu te sotsiaalministrina tahate jõuda? Mis teie ettepanek valitsusele on ja mida te peate realistlikuks? Kui palju te kavatsete vähendada selle aja jooksul suhtelist vaesust vanaduspensioni saajate hulgas? Kas te kirjeldaksite seda?

12:25 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Ma arvan, et oluline on, et see trend oleks n-ö positiivne ehk numbri mõttes negatiivne, st et number läheks muudkui väiksemaks. See, et ta võiks olla alla 40%, ma arvan, on riigile täiesti jõukohane, see peaks olema eesmärgiks seatud. Kahjuks ta nulli kunagi ei jõua, see pole ka puhtmetoodiliselt praktiliselt võimalik, aga see 47,5%, mis 2017. aastal oli, on tõepoolest häbiväärsest liiga kõrge.

Mis puudutab küsimust laiemalt, siis üks sotsiaalvaldkond olegi väga suur. Me toetame eakaid ju väga mitme muu meetmega ka. See on oluline ja tulebki nii teha: erinevad sotsiaalteenused, pikaajalise hoolduse ettepanekud, mille jaoks on valitsusse tulnud ja tuleme ka järgmistel aastatel lisaraha küsima. Inimesele on kindlasti oluline tema pensioni suurus, aga samamoodi on oluline, et oleks kättesaadavad tervishoiuteenused ja sotsiaalteenused, mida ta vajab, et oleks kättesaadav transport, elukeskkond laiemalt oleks korras, kohalik omavalitsus oleks tugev. Nendesse kõigisse valdkondadesse tuleb panustada ja need kõik valdkonnad aitavad kaasa inimeste heaolu kasvule. Seda kõike tuleb teha mitte ainult sotsiaalministril järgmisel nelja aasta jooksul, vaid kõigil ministritel ja parlamendiliikmetel ning ka järgmistel valitsustel ja järgmistel parlamentidel. Kindlasti ühe, kahe ega nelja aastaga me Eesti eakaid Euroopa Liidu kontekstis samaväärsele tasemele tuua veel ei suuda.

12:26 Aseesimees Siim Kallas

Vilja Toomast, palun!

12:26 Vilja Toomast

Aitäh! Hea minister! Ma ei plaaninud üldse küsida, aga sa nii kindlalt väitsid, et Keskerakond täidab kõik lubadused, ja mulle tuli üks lubadus veel meelde. Sa rääkisid siin väga ilusasti, kuidas suhtelise vaesuse piiri ja pensioni vahe muudkui väheneb. Teie lubadus, millest ma tahtsin rääkida, oli see, et te tõstate pensioni nii palju, et selle eest saaks hooldekodukoha kinni maksta. Aga ka selle eelnõuga jääb tegelikult see vahe 400–500 euro piiridesse, see raha jääb puudu hooldekodukoha maksimisest. Mis plaan teil siis sellega on? Millal te hakkate seda lubadust täitma? Või jääb ka see ainult lubaduseks?

12:27 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Väga oluline teema. Kindlasti on siht see, et inimene saaks võimalikult palju oma pensioni eest vajaduse korral teenuseid, aga veelgi olulisem on tihti see, et toetatakse just neid eakaid, kellel seda võimekust ei ole. Täna on see pandud tõesti eeskätt kohaliku omavalitsuse ülesandeks, teatud juhtudel ka inimese perekonna ülesandeks. Meie siht Sotsiaalministeeriumi vaates on vähendada inimeste enda koormust sotsiaalteenuste eest tasumisel, vähendada lähedaste koormust, kuna teenuste eest – on see siis hooldekodukoht või muu vajadus – maksmine ei tohiks viia vaesusesse või toimetulekuraskustesse ka ühtegi perekonda, ma ei räägi mitte ainult eakatest. Seetõttu tuleb neid meetmeid vaadata laiemalt. Oleme kavandanud esialgsed ettepanekud. Laias laastus on pikaajalise hoolduse kohta kolm mudelit. Kui soovite, võin neid tutvustada. Võib jätkuda tänane süsteem, kus põhiosas on see KOV-i vastutada ja riik toetab erihoolekande või mõne muu teenuse puhul, või me laiendame seda niimoodi, et riik võtab teatud teenused üle ja hakkab neid ise rahastama senisest suuremas mähus. Võimalikud võivad olla ka mingid kokkulepped KOV-i ja riigi kaaspanuse asjus, mis just nimelt tagabki selle, et inimese enda n-ö pensionile poleks vaja enam lähedastel juurde maksta, mis on tõesti sihina seatud. Kolmas variant on mingi kassapõhise lahenduse loomine, kus tehakse eraldi mingisugune kindlustusmakse vms. See eeldab juba põhimõttelisi otsuseid valitsuse ja parlamendi tasandil. Need on võimalikud muudatused.

Mis puudutab just nimelt hooldekodukohti, siis selge on see, et Eestis on ühest küljest puudus hooldekodukohtadest, erihoolekandest, erinevatest abistamisteenustest, samuti on puudus koduteenuse osutamisest, aga on ka väga palju inimesi, kes tegelikult saaksid oma kodus hakkama, kui neile piisavalt just nimelt koduteenust pakutaks. Tuleb kindlasti vaadata inimese enda soovi, kas ta soovib minna elama hooldekodusse, saada seal võimalikku teenust, või tegelikult ta saab elada kodus, juhul kui tal on näiteks sotsiaaltöötaja või muu kohaliku omavalitsuse pakutud tugi või ka riigi pakutud tugi, mis annab võimaluse kütteküsimusi lahendada, raviküsimusi lahendada ning poes käimisel, koristamisel ja muude selliste asjade puhul teda toetada, võtmata inimestelt võimalust oma kodus väärikalt vanaduspõlve nautida.

12:30 Aseesimees Siim Kallas

Indrek Saar, palun teine küsimus!

12:30 Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud minister! Oma ühes varasemas vastuses Jevgeni Ossinovskile te ütlesite, et kui me vaatame pensionisüsteemi tervikuna, siis teise samba vabatahtlikuks muutumise korral tuleb inimestele väga põhjalikult – te peate seda oma missiooniks – selgitada, mis siis juhtub, kui nad teise samba investeringu välja võtavad ja see investering lõrri läheb. Mida te sotsiaalministrina arvate, kui te olete oma töö ära teinud ja kõigile seda selgitanud, mis siis juhtub? Osa inimesi võtavad selle raha välja ja nende investering läheb lõrri ning 20 või 30 aasta pärast on nende pension kolmandiku võrra väiksem, kui ta muidu oleks olnud, see on kolmandiku võrra väiksem kui asendusmäär. Ehk nad objektiivselt ei saa oma eluga enam hakkama. Kas riik peaks ütlema, et see on teie enda mure, te ju teadsite, mida te teete? Või millist lahendust te sotsiaalministrina sellises olukorras ette näete ja mis see maksma läheb?

12:31 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Mis puudutab iga inimese tulevase pensioni suurust, siis nagu ma viitasin, tegelikult sõltub see tema enda käitumisest, see sõltub sellest, kui palju on tal varem teise sambasse kogunenud, kui palju ta enne pensioniiga raha välja võtab, kas ta selle sambaga taas liitub. Siin on tegelikult niivõrd palju erinevaid mudeleid, et ühte – te mainisite vist kolmandikku – välja tuua on mõnevõrra meelevaldne.

Mis puudutab seda, et esimese samba osakaal pensionisüsteemis kasvab, siis see on tõenäoliselt tõsi. Oluline ongi siis, et esimesse sambasse panustataks rohkem lisavahendeid, mida me olemegi valitsuse tasandil tänase eelnõuga tegemas ja oleme otsustanud teha ka tulevikus. Kui näiteks osa inimesi loobub teisest pensionisambast, siis nende sotsiaalmaksu osa kasutame kindlasti ka pensionide tõstmiseks, just erakordseks tõusuks, mis tegelikult automaatselt vähendab võimalikku erinevust teise sambaga liitunud ja sellest hiljem loobunud inimese pensioni ning sellega liitunud ja lõpuni sinna jäänud inimese pensioni vahel. Inimesi tulebki toetada eri meetmetega, nii esimese samba suurendamisega, samuti info parema jagamisega ning paindliku võimalusega pensionisambasüsteemiga taas liituda. Juhul kui inimene näiteks mingil perioodil elust ei soovi koguda, aga hiljem siiski hakkab pensionipõlve peale rohkem mõtlema ja soovib taas liituda, siis see võimalus peab tal olema. Selliseid lahendusi, ka maksupoliitilisi, tuleb kindlasti valitsuse tasandil arutada ja Riigikogu tasandil kokku leppida.

12:32 Aseesimees Siim Kallas

Kalle Laanet, palun!

12:32 Kalle Laanet

Aitäh! Härra minister! Minu küsimus on ajendatud teie vastusest Vilja Toomastile ja see puudutab eelkõige teenuste pakkumist sotsiaalvaldkonnas, on see siis hoolekandeteenus või mis iganes. Te tõite välja, et kui vaja või kui erasektor ei suuda teenust pakkuda, siis riik võtab teenuse pakkumise üle. Minu küsimus on tingitud eelkõige sellest, et me võime ju öelda, et keegi võtab kuskil midagi üle, aga kes sisuliselt seda teenust siis pakub, sest lihtsamate tööde tegijat ei ole võimalik enam Eestimaal leida. Kes hakkab neid töid tegema? Kas või seesama näide, mida te tõite, et puude tupp toomine või ahju kütmine. Kes seda teeb?

12:33 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täna küsimuse eest! Loomulikult on oluline tõsta selles sektoris palku, mida valitsus järgmisel aastal ka teeb. Loodetavasti teevad seda ka kohalikud omavalitsused. Sotsiaaltöö on tõesti selline valdkond, kus inimesed teevad väga tänuväärset tööd tihtipeale oluliselt väiksema palga eest kui Eesti keskmine. Palgatõus on kindlasti üks motivaatoreid, mis inimesi rohkem ja rohkem sinna sektorisse tööle toob, sest vajadus sotsiaaltöötajate järele on suur. Kes konkreetselt seda tööd teeb? Eks see eeskätt ole üldjuhul olnud kohaliku omavalitsuse rida. Küsimus on selles, et kui me valitsuse tasandil kokku lepime näiteks, et mingid ülesanded liiguvad riigile või lähevad kaasvastutusele, siis see koostöö peab kindlasti teistmoodi välja nägema, aga põhiline roll, mis on ka valitsuse strateegiline suund, et kohalik omavalitsus eeskätt kohalikke asju ise korraldab, kindlasti jääb. Küsimus on pigem selles, kas koostööd saaks tõhustada ja parendada ka sektorite vahel. Teatavasti on Sotsiaalministeeriumis läbi aegade olnud erinevaid lahendusi, pikka aega oli seal üks minister, viimased viis aastat oli kaks ministrit, nüüd on taas üks minister, mis annab võib-olla parema võimaluse sotsiaal- ja tervishoiusektorit koos toimima panna, on see siis õendusabi pakkumine, teenuste osutamine hooldekodudes, samuti teenuste osutamine inimestele, kes on näiteks sattunud tervise seisukohalt raskesse olukorda, taastusravi-, järelravi-, rehabilitatsiooniteenused ja nende integreerimine sotsiaalvaldkonnaga. Abi vajavale inimesele on oluline, et ta saab vajalikud teenused kätte. See, kes konkreetselt talle neid pakub, on see sotsiaalkassa n-ö sotsiaalvaldkonna realt või on see haigekassa, polegi nii oluline, aga riigi vaates saab seda koostööd kindlasti tõhustada, seeläbi vabaneb inimressurssi, sest siin on päris palju dubleerimist.

12:35 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Enne, kui me hakkame kuulama kaasettekannet, ütlen, et mul on siin üks paber. Eesti Keskerakonna fraktsioon teeb ettepaneku pikendada täna istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Nii et ma panen selle hääletusele ja pärast seda jätkame kaasettekandega.

Auväärt kolleegid, palun tähelepanu! Panen hääletusele ... Kas te kuulete mind või räägite omavahel? (Hääl saalist.) See on hea! Panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada täna istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht!

[Hääletustulemused](#)

Ettepaneku poolt oli 61 Riigikogu liiget, vastu 1, ei osalenud 24. Ettepanek leidis vaimustatud toetuse. Istung on pikendatud kuni kella kaheni.

Palun, härra kaasettekandja Tõnis Mölder, sotsiaalkomisjoni esimehe kõnetooli!

12:39 Tõnis Mölder

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise eelnõu oma 7. oktoobri istungil. Ülevaate eelnõust andis sotsiaalminister Tanel Kiik ning kohale oli kutsutud Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna nõunik Liidia Soontak. Komisjoni istungil osalesid kõik komisjoni põhiliikmed.

Nii nagu eelkõneleja tutvustas, on eelnõu põhisisu lühidalt öeldes see, et tõsta järgmise aasta 1. aprillist pensioni baasosa 7 euro võrra, koos indekseerimisega annaks see järgmise aasta 1. aprillist keskmiselt pensionitõusuks 45 eurot. Komisjoni liikmetel oli ka mõningaid küsimusi eelnõu kohta ja me saime neile vastused. Lühidalt käin need üle.

Kõigepealt oli küsimus pensionäride kohta, kes elavad suhtelises vaesuses. Eelkõige oli see küsimus nende pensionäride kohta, kes elavad üksi, et kuidas pensionide baasosa tõstmine neid mõjutab. Ministri vastus oli, et pole täielikku analüüsi, kuidas ja kui palju poolteist aastat tagasi rakendatud uus maksureform on üksi elavaid pensionäre mõjutanud. Seda analüüsi hetkel ei ole, see selgub alles 2019. aasta lõpus, küll aga julgeme juba täna prognoosida, et 500-eurone maksuvaba tulu on tõstnud eelkõige netopensione. Muidugi jätkab Vabariigi Valitsus üksi elavatele pensionäridele ühekordse toetuse maksmist, aga baasosa tõstmine ka 7 euro võrra aitab kas või natukenegi kaasa suhtelise vaesuse vähendamisele. Aga need ei ole kindlasti meetmed, mis seda olulisel määral mõjutaksid. Siis oli küsimus, kui palju on neid pensionäre, kes teenivad üle 500 euro kuus ja maksavad hetkel makse, ning kui palju oleks neid tulevikus, kui see seaduseelnõu sellisel kujul rakendub. Minister märkis, et enne tulumaksureformi maksid ligemale pooled pensionärid oma pensioni pealt makse. Siin tuleb muidugi arvestada seda, et väga palju sõltub sellest, kas pensionärid töötavad või ei tööta. Aga kui see seaduseelnõu sellisel kujul toetust leiab, siis tulevikus peaks hinnanguliselt ca 60% pensionäridest oma pensionilt hakkama makse maksma.

Küsiti ka pikema perspektiiviga küsimus, kas valitsusel on mõtteid ja soove ka tulevikus pensione erakorraliselt tõsta ja mis võiksid olla selle peamised katteallikad. Jah, Vabariigi Valitsusel on jätkuvalt soov ka pensionide baasosa tulevikus tõsta. Eelkõige on katteallikateks välja pakutud halduskulude kokkuvõtteid, avaliku sektori kulude kokkuvõtteid ja majanduskasv.

Oli ka üks faktiküsimus: millal toimus viimast korda n-ö erakorraline pensionitõus? Saime vastuseks, et 12 aastat tagasi.

Komisjon otsustas konsensuslikult järgmist: kõigepealt otsustati määrata suures saalis komisjoni ettekandjaks siinkõneleja ehk Tõnis Mölder; otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 15. oktoobriks; otsustati teha ettepanek lõpetada eelnõu esimene lugemine ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme päeva. Aitäh!

12:43 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra kaasettekandja! Teile küsimusi ei ole. Nüüd on võimalus avada läbirääkimised. Esimesel lugemisel saavad läbirääkimisteks sõna fraktsioonide esindajad. Jürgen Ligi esimesena.

12:43 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Me ei peaks siin tegelikult tundide viisi rääkima nendest närustest sentidest, mida valitsus pensionäridele annab, vaid pettusest, mis sellega kaasas käib. Kõigepealt lubas ju peaministri erakond erakorraliselt 100 eurot. Seda loomulikult ei tule ja sellist asja ei oleks kunagi pidanud lubama, ei oleks pidanud ka Tõnis Mölder siin lobisema praegu sellest, kuidas majanduskasv annab erakorralise pensionitõusu. See tähendab, et süsteemist ei saada isegi elementaarselt aru.

Pettuse erivorm on sõnavahet. Ma ei usu, et sellest, mida Tanel Kiik siin rääkis, jõudis murdosagi saali, rääkimata valijatest, aga ta üritas tõmmata suvalisi paralleele, vastata igale küsimusele millega iganes ja tegelikult vältida otseseid vastuseid. Ma sellepärast natukene defineerin, millest siin juttu on.

Kõigepealt, 100-eurolist erakorralist pensionitõusu ei tule. Edasi, ei tule ka kokku 100 eurot tõusu, mida ühes modifikatsioonis on lubatud. Aga seda 100 eurot erakorraliselt on lubanud Jüri Ratas isiklikult.

Kokku tuleb koos indekseerimisega 45 eurot, aga sellest 38% ei ole mitte kuidagi Keskerakonna teene, vaid see on varem loodud pensionisüsteemi teene. Ei ole mõtet võrrelda seda summat varasemate tõusudega, seda väga mitmel põhjusel, aga eriti tobe on võrrelda absoluutnumbreid, sest suuremate numbrite puhul ongi kasv absoluutnumbrist suurem. See on võlts ja vale.

Mida Keskerakond veel lubas? 250 eurot pensionäridele täiendavat maksuvaba tulu. Seda ei tule. Mis tuleb, on 7% valimislubadusest, aga teise käega võetakse 5,6% ära. Räägime keskmisest pensionist. Keskerakond täidab oma valimislubadusest 1,4% ning kelgib sellega maad ja ilmad täis, räägib, kuidas talle helistatakse ja teda tänatakse. Reaalsus on see, et pensionitõus ongi raske, see ongi väga vastutustundlik asi ja mingit erakorralist hüpet ei tohi keegi lubada, sellist lubadust ei saa keegi täita. Me peaksime sellest rääkima. Suur pettus ongi selles, nagu saaks niimoodi käituda ja nagu tohiks niimoodi valimistele minna. Eriti halb on selline lubadus ja selline jutuvada olukorras, kus eelarve on juba sügavas struktuurses miinuses, kus kolme aastaga on juba miljard struktuurselt tuuri pandud. Ja siis ütleb ka sotsiaalminister veel, et tegelikult võib sellise asjaga jätkata, et edaspidi paneme edasi.

Ei, pensionisüsteem on midagi, mis on väga tugeva demograafilise surve all. Seda võikam on see, et seesama sotsiaalminister ja seesama peaminister nõustuvad selle pensionisüsteemi lõhkumisega. Kui ühelt poolt tõstetakse pensioni 0,26% – 0,265%, vabandust, vähendasin protsenti –, siis teise käega vähendatakse pensioni 30% nendel, kes lähevad kaasa selle libeda jutuga ja võtavad teisest sambast raha välja. Kogu pensionitõus on tegelikult ju võimalik ainult juhul, kui me tegeleme raha kogumisega ... Palun lisaaega!

12:48 Aseesimees Siim Kallas

Lisaaega saab, kolm minutit.

12:48 Jürgen Ligi

... kui me esimese samba demograafilistel põhjustel toimuva suhtelise vähenemise kompenseerime raha kõrvalepanemisega. Nüüd on siis üks erakond rahva ära hullutanud 100 euroga, teine erakond on rahva ära hullutanud lubadusega maksta neile pension kohe kätte. Aga tulemus on ju see, et see 0,2% päädib sellega, nagu eilne Eesti Panga analüüs kinnitas, et teise sambata jäänute pension on 30% madalam. See on põhiline kokkuvõte. Lisaks kahjustub majanduskasv. Nii et me tegelikult ei saagi sellise suure muutujate arvu tõttu täpselt öelda, mis on valitsuse pensionipoliitika tulemus. Aga igal juhul on see äärmiselt negatiivne pensionidele, see on pensione vähendav ja see on vastutustundetu. Sellepärast me peaksime esimese asjana kaitsma teist sammast. Me peaksime inimestele sisendama, et esimene samm neile väarikat pensioni ei taga. Aga ka siin on jälle pettusega tegemist. Peaminister, sotsiaalminister ja valitsus tervikuna sisendavad meile, nagu oleks võimalik esimene samm erakorraliselt kõrgeks kasvatada. Järgmises päevakorrapunktis, mis on saali jõudnud, sisendatakse, et tegelikult on tore olla vaba ja saada pension teisest sambast kohe kätte. Tulemus on ju vaesus tulevikus. Tulevased pensionärid on valitsuse pensionipoliitika tulemusena määratud suhtelisse vaesusse. See on tõsiasi ja sellest oleks pidanud täna rääkima. Aitäh!

12:50 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Oudekki Loone Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:50 Oudekki Loone

Head kolleegid! Igauhel on õigus väarikale vanaduspõlvele. Mitte keegi ei pea oma elu elama selle tähe all, et iga viimane kui veering tuleb kokku hoida ja tallele panna, sest kui ühel päeval lihtsalt iga päev enam ei jaksa või keha ütleb üles, tuleb mõni haigus, siis ei ole mujalt abi saada kui omaenda kogutust. Mitte keegi ei peaks tagasi kohkuma selle ees, et streikida parema palga nimel, teha oma elus drastilisi muudatusi ka siis, kui ollakse juba 50, võtta suvalisi riske, et minna sinna, kuhu süda tahab minna, ei peaks tagasi kohkuma lihtsalt sellepärast, et see pensioniiga on üks hirmutav asi. Inimesel on õigus otsida õnne oma valitud moel ja ühel hetkel on inimesel õigus ka puhkusele ja muretusele. Ja seda õigust, nagu kõiki teisi õigusi meie elus saab garanteerida ainult riik, mitte rahvusvahelised finantsturud. Sellepärast ongi riigipension olnud Keskerakonnale alati üks kõige olulisemaid teemasid. Kõik Eesti erakorralised pensionitõusud on sündinud siis, kui Keskerakond on olnud valitsuses. Täpselt nii ka nüüd. Valitsus eraldas sel aastal 20,8 miljonit eurot erakorralise pensionitõusu jaoks, see tähendab, et 2020. aastal saavad meie eakad 540 eurot aastas rohkem. Veel enam, me

tõstame pensioni baasosa, see tähendab, et riik tuleb appi kõigepealt just neile, kes on kõige nõrgemas positsioonis. See on õigluse põhimõte: mitte kedagi ei jäeta maha. Esimeses järjekorras ulatatakse käsi just neile, kellel on kõige raskem, kes on kõige haavatavamad.

Reformierakonna poliitikutele tulevad pensionärid meelde paraku ainult valimiskampaanias, ainult siis, kui on vaja numbritega žongleerida. Aga kui me reaalselt elu vaatame, siis Reformierakonna valitsused tõstsid aastail 2011–2016 vanaduspensioni 90 eurot ehk keskmiselt 15 eurot. Keskerakonna valitsused tõstsid aastatel 2017–2020 vanaduspensioni 132 eurot ehk keskmiselt 33 eurot, topelt rohkem.

Sotsidest ärme üldse räägi, neil on olnud viimase kümmekonna aasta jooksul Sotsiaalministeeriumis vähemalt kolmel korral oma minister, baasosa on sel ajal tõstetud täpselt 0 eurot.

Järgmise aasta 45-eurose pensionitõusu sees on tõepoolest nii indekseerimine kui ka erakorraline tõus. Aga ei ole vaja teha nägu, nagu indeks oleks kuidagi valitsusest sõltumatu, tõuseks kuidagi ise. Pensioni ja indeksi tõus tuleneb eelmise valitsuse efektiivsest majanduspoliitikast, Keskerakonna juhitud valitsuse efektiivsest majanduspoliitikast. Meie tegime ära avaliku sektori mastaapse palgatõusu.

Inimeste sissetulekud haridussüsteemis, siseturvalisuses, sotsiaalsüsteemis, kultuurivaldkonnas tõusid märgiliselt ja see koos bürokraatia vähendamisega lõi ka eeldused palkade tõusuks erasektoris. Eelmine valitsus oli esimene, kes andis tõuke sellele, et sotsiaalpartnerid jõuaksid kokkuleppele alampalga tõstmises. Ilma kõigi nende sammudeta ei räägiks me täna sellest, et indekseerimise abil tuleb 38 eurot lisa. Ka see on valitsuse majanduspoliitika. Majandus iseenesest ei toimi.

Tõsi on see, et see pensionitõus on ainult pool meie valimislubadusest tõsta pensioni koos indekseerimisega 100 eurot. Teine pool tuleb ka ära teha ja tegelikult tuleks teha veel rohkem. See on esimene samm tugeva, rahuliku ja väärikat elu garanteeriva riigipensioni teel. Kuid me saame lubada, et järgmistel aastatel ei jää me paigale tammuma, vaid võtame kasutusele kõik vahendid, selleks et tagada elamisväärtne pension, ja loomulikult võtame ette ka keskmise pensioni tulumaksuvabastuse küsimuse. See kõik on plaanis.

Sada aastat tagasi pandi Eesti esimesse põhiseadusesse kirja, et majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülalpidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi. See mõte on siiaaani Keskerakonna põhjataht. Seetõttu ei karda me lahti ütelda reformarlikest maksudogmadest, me ei karda kõige rikkamatelt tulumaksu küsida, me ei kavatse oma käsi mõttetult eelarve tasakaaluga kinni siduda. Eakate elukvaliteediga me ei kauple. Selle tagamine on meie poliitika eesmärk ja sellelt teelt me kõrvale ei astu. Meie loome reaalselt õiglase riigi, kus inimväärikus on tagatud igaühele.

12:56 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Indrek Saar Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:56 Indrek Saar

Lugupeetud kolleegid! Inimeste petmine ei ole ilus. Endast nõrgemate, eakate altvedamine on veel eriti inetu. Hästi kasvatatud inimesed nii ei tee. Ka ei ole ilus ennast võõraste sulgedega ehtida, mida tänane koalitsioon paraku teeb, püüdes väita, et pensionide indekseerimisest tulenev pensionitõus on justkui nende teene. Ei ole. See on tublide Eesti tööinimeste, nii töötajate kui ka ettevõtjate teene. Neile kuulub ka minu tänu, sest nende panus pensionitõusu, kui nii võib arvutada, on isegi numbrites väljendatuna tuleval aastal viis ja pool korda suurem kui tänase valitsuse oma. Me kõik mäletame – täna on seda korduvalt meelde tuletatud –, kuidas valimiste eel käis Jüri Ratas rahvamajades, päevakeskustes ja kus kohas igal pool veel ning palus enda poolt hääletada, lubades meie eakatele 100-eurost pensionitõusu juba sel või vähemasti tuleval aastal. Jah, tõepoolest, vaid erakorraline pensioni tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot, nagu sotsiaalminister õigesti ütles.

EKRE lubas isegi enam: lubame, et järgmise nelja aasta jooksul tõuseb keskmine pension kahekordseks, st ligikaudu 800 euron. Rahandusministeerium on välja arvutanud, et ilma erakorralise pensionitõusuta võib keskmine pension nelja aasta pärast olla vaid 585 eurot. Selleks, et nelja aasta pärast oleks keskmine pension 700 eurot kuus, tuleks sel aastal lisaks indekseerimisele tõsta pensione mitte 7, vaid 70 eurot, lugupeetud minister.

Eurostati andmetel elas mullu ehk 2018. aastal 46,3% Eesti eakatest vaesusriskis. Selle hirmuäratavalt suure protsendi lähedal on oma protsendiga ainult Läti. Kui minister seab ambitsiooniks, et me nelja aastaga ehk jõuame 40%-ni, siis tähendab, et ka nelja aasta pärast, kui Läti vähegi püüab oma pensionäride eest hoolt kanda, võime me olla Euroopa Liidus punane latern ja Euroopa keskmisest

vähemalt kaks, aga võib-olla ka kolm korda suurema vaesuses elavate pensionäride arvuga riik. See tähendab, et igast viiest pensionärist kaks elavad vaesuses. See ei ole küll eesmärk, mille sidusust esikohale panev valitsuskoalitsioon – ja seda kõike on valitsuskoalitsioon lubanud – võiks endale seada. Tänane keskmine pension, 483 eurot, jääb ju selgelt allapoole suhtelise vaesuse piiri. Selleks et keskmine pension jääks suhtelise vaesuse piirist kõrgemale, peaksime lisaks iga-aastasele seadusjärgsele indekseerimisele tõstma pensione 80 euro võrra. Meie ees olevas eelnõus lisatakse pensionidele 7 eurot ja ka sellest piskust tuleb paljudel pensionäridel uuest aastast lisaks veel tulumaksu maksmata hakata. Milline probleem õnnestub selle lisarahaga lahendada? Toob see eakad välja suhtelisest vaesusest? Ei too. Kas see võimaldab tasuda hooldekodus viibival eakal enda kulusid? Kaugel sellest. Kas Keskerakonnal ja EKRE-l õnnestub selle abil varjata oma valelikkust? Eks elu näitab. Sotsiaaldemokraadid igal juhul arvavad, et meie eakad väärivad pensionitõusu, mis aitaks nad suhtelise vaesuse lõksust välja, ja et kõik inimesed väärivad seda, et neile ei valetataks. Oma südametunnistuse rahustuseks tehtud vanaemade ja vanaisade 7 euroga nõrritamise eelnõu on küüniline ja sõnamurdlik. Oleks võinud vähemalt püüda veidi austust üles näidata. Täna tähelepanu eest!

13:00 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem soove läbirääkimistel osaleda ei ole, eelnõu 79 esimene lugemine on lõpetatud. Kuna muid ettepanekuid ei ole, siis kulgeb asi vastavalt protseduurile. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 29. oktoober kell 17.15. Aitäh kõigile!

3. 13:01 Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu (31 SE) esimene lugemine

13:01 Aseesimees Siim Kallas

Läheme päevakorra järgmise punkti juurde: Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 31. Alustame selle esimest lugemist. Ettekandjaks palun siia Riigikogu liikme Heljo Pikhofi! (Heljo Pikhofi pole saalis, väike paus.) Ettekandja saabus. Olge lahked!

13:02 Heljo Pikhof

Aitäh! Vabandust, et jäin natuke hiljaks! Lootsin, et kõned on pikemad, aga ei olnud. Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Eurostati andmetel on Eesti vaesusriskis elavate eakate osakaalu poolest Euroopa Liidus juba aastaid auhinnalisel esimesel kohal. Uuringutest loeme, et vanemaealiste suhtelist vaesust põhjustavad nii madalad sissetulekud kui ka sissetulekute ebavõrdne jaotumine ühiskonnas. Seejuures on vaesusrisk suurim vanemate naiste ja üksi elavate eakate seas. 2017. aastal elas üksikutest 65-aastastest ja vanematest naistest lausa 82,1% allpool suhtelise vaesuse piiri. Samuti oli see näitaja väga kõrge meeste puhul: 80,7%. Euroopa Komisjon on oma iga-aastases Eesti riigiraportis korduvalt tõstatanud pensioni piisavuse temaatika. Viimastel aastatel on eakate suhteline vaesus aina kasvanud ning olnud Euroopa kõrgeim. Lisaks iseloomustab Eesti elanikkonda kiire vananemine. Tunamullu elas 65-aastastest ja vanematest inimestest 47,5% suhtelises vaesuses. Eesti kulutused pensionisüsteemile on allpool OECD riikide keskmist taset. Euroopas kulus 2016. aastal vanaduspensionitele keskmiselt 9,7% SKP-st ning Eestis poole vähem – 4,9%. OECD riikides läbiviidud uuringust, milles analüüsiti inimeste hinnanguid sotsiaalpoliitika ning võimalike sotsiaalsete ja majanduslike riskide kohta, millega nad võivad tulevikus kokku puutuda, nimetas meie inimestest 82% üheks suurimaks riskiks majanduslikku toimetulekut vanaduspõlves. 55–70-aastaste vastajate seas oli see protsent suisa 94. Hinnad aga kasvasid meil teist aastat järjest 3,4% aastas. Mullu oli hinnatõus euroala kiireim. Kõige rohkem mõjutas seda kodukulude suurenemine, kallinesid nii elekter, soojusenergia kui ka gaas. Jutt ei ole niisiis sellest, et eakal inimesel ei ole raha soojamaareisiks ega isegi ootamatuteks väljaminekuteks, jutt on kõige hädapärasemast. Ja nüüd rahvapensioni saajatest. Rahvapensioni saavad isikud on langenud viletsusse, nende sealt väljaaitamine on jäetud eeskätt nende lähedaste õlgadele. 2018. aastal maksti 369-le rahvapensioni saajale toimetulekutoetust. See moodustas 7,9% kõigist rahvapensioni saajatest. Head Riigikogu liikmed! Meie inimestele tuleb tagada inimväärne elu ka vanaduspõlves. On ju

pensionipoliitika peamine eesmärk tagada piisav sissetulek pärast tööelu lõppu, mis tähendab, et pensionärid ei ole vaesusriskis ning neil on võimalus osaleda ühiskonnaelus, ja seda aktiivselt. Riigikogu 2019. aasta valimistel küsisid pea kõik valituks osutunud erakonnad valijatelt mandaati erakorraliseks pensionitõusuks. Reformierakond soovis majanduskasvu toel tõsta vanaduspensione nelja aasta jooksul 200 euro võrra, mis Rahandusministeeriumi hinnangul tähendab ca 100-eurost erakorralist pensionitõusu. Keskerakond lubas tõsta keskmist vanaduspensionit 2020. aastal erakorraliselt, koos indekseerimisega 100 euro võrra. Ainult erakorraline pensionide tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot – nii on öelnud Keskerakond. Sotsiaaldemokraadid küsisid toetust pensionitõusule kooskõlas palkade ja hindade kasvuga ning plaanile tõsta keskmine pension 700 euronni kuus. EKRE lubas järgmise nelja aasta jooksul tõsta keskmise pensioni kahekordseks, st ligikaudu 800 euronni.

Eelnõu algatajad näevad valijatelt küsitud mandaadi raames suurimat ühisosa pensioni 100-euroses tõus. Sellega tõstetak vanaduspensionit sel määral, et keskmine vanaduspension ületaks suhtelise vaesuse määra. Rahvapensioni soovitakse tõsta 60 euro võrra, et selle suurus aitaks eakad välja absoluutsest vaesusest. Sotsiaalministeeriumi analüüsi tulemused näitavad, et selleks, et 2020. aastal pensionärid keskmiselt suhtelise vaesuse piiri ületaksid, peab pensioni erakorraliselt tõstma 80 eurot. Nüüd protsentidest. Seitsmemeurone pensionitõus vähendab 65-aastaste ja vanemate elanike suhtelise vaesuse määra 0,6 protsendipunkti, samas sotsiaaldemokraatide väljapakutud lahendus tõsta baasosa, mis kõigil pensionäridel on ühesugune, 100 euro võrra vähendaks seda 16 protsendipunkti. Nüüd ka riigieelarve kuludest. Rahandusministeerium hindas 70-eurose erakorralise pensionitõusu maksumuseks 2020. aastal 140 miljonit eurot. Seega on 100-eurose pensionitõusu maksumus 200 miljonit eurot. Rahvapensioni tõus suurendab riigi kulusid 2020. aastal 2,5 miljoni euro võrra. Tõsi, tänasida toimetusi on nii mõnelgi juhul visatud homse varna. Peaminister lubas need küsimused sügisel üle vaadata, enne kui 2020. aasta eelarve eelnõu Riigikogule esitada.

Erakorraline pensionitõus omakorda on üks neid küsimusi, mille juurde lubati tagasi tulla uue majandusprognoosi valguses. Õigusega on küsitud, miks enne märtsikuud, enne Riigikogu valimisi majandusprognoosi ja isegi hoiatusi mitte millekski ei peetud. Puudutab ju pensioni suurus väga suure hulga, üle 300 000 inimese toimetulekut – ainuüksi vanaduspensionäre on rohkemgi – ja kaude puudutab see ka nende lähikondlasi. Ent ka riigi toimimise seisukohalt on pensionitõusu veksell just see, mille valitsus peab hulga katteta vekslite seast kindlasti välja lunastama. Rahvastik vananeb, eakate probleemid kuhjuvad kiiresti. Kui eakatepoliitikas midagi tõhusat ette ei võeta, vaid lükatakse patakatte kaupa analüüsi ja tööplaanide kalevi alla, võib vallapääsenud laviin matta enda alla ka riigi toimimise mehhanismid.

Parajalt küünilisena mõjub erakorralise pensionitõusu sidumine sellega, mis otsusele jõutakse teise pensionisamba asjus. Tegelikult ei ole raha muidugi riigikassast otsa saanud ja majandus kasvab. See kasvab endiselt: esimeses kvartalis suurenes SKT võrreldes aasta varasemaga 4,5%, mis ületas analüütikute kõiki ootusi. Riigi järgmise aasta kulude maht on ümmarguselt pool miljardit eurot suurem kui tänavu. Pensionisüsteem peab arvestama sellega, et väärikas ja aktiivne vananemine ei ole lihtsalt strateegiadokumentides käsitletud teema, vaid see on inimeste ootus ja lootus. Et anda õigetele otsustele hoogu juurde, on Riigikogu Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikmed kavandanud riikliku pensionikindlustuse seadusesse täienduse, mille järgi tõuseb pensioni baasosa pärast 2020. aasta 1. aprilli indekseerimist 100 euro võrra ja rahvapension 60 euro võrra. Valijatelt küsisid erakorraliseks pensionitõusuks mandaati pea kõik parlamenti jõudnud erakonnad. Liati on tegu peaministripartei põhilubadusega. Ärme petame oma eakate ootusi!

13:11 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas on küsimusi? Urmas Espenberg, palun!

13:11 Urmas Espenberg

Aitäh, juhataja! Aitäh, hea ettekandja! Olen kahe käega poolt, kuid eks sotsid ole ju eluaeg andnud väga ilusaid lubadusi. Meenutagem kas või "Päikeselinna", "Utoopiat" või teaduslikku kommunismi. Aga tuleme katteallikate juurde. Kust võetakse realselt see raha, et tõsta pensione 100 euro võrra? Mida me ära jätame? Kust me selle raha võtame?

13:12 Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et sa ajad nii mõnedki asjad segamini. Minu meelest on kõik need kommunismiteemad suuresti sinu ajast pärit. Sotsiaaldemokraatidel pole nendega küll mitte midagi pistmist. Aga ma tahan öelda, et riigieelarve on meil kõigil üks ja ühine. Ma arvan, et riigieelarve menetluse käigus on kõigi meie kohustus, kes me oleme lubanud pensionitõusu, ja eriti nende kohustus, kes on seda lubanud järgmise aasta 1. aprillist, vaadata riigieelarve ilusasti üle ja leida need vahendid.

13:12 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun!

13:12 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kahju, et nii vähe küsijaid on. Aga ma küsin sama küsimuse, mida ma hetk tagasi Tanel Kiigelt kaks korda küsisin. Kõik on ilus. Pensionäride olukord, kuhu Eesti riik on nad pannud, ei ole kõige parem ja loomulikult oleks hea iga sent, mis lisanduks. Ka sotsiaaldemokraadid on innukalt kliimaneutraalsuse poole liikumas, aga see tähendab, et 600 miljonit tuleb igal aastal kuskilt leida. Tanel Kiik ütles, et enamik tuleb Brüsselist, aga ega ei tule küll, Eestist tuleb ka. Nüüd sa tahad 140 miljonit, aga ma küsin sinult, kust sa selle võtad, eriti veel, kui tuleb hakata ka kliimaneutraalsuse heaks raha kokku korjama, et maailma lõppu vältida. Kust kohast sa võtad seda? Kust sa saad näiteks isegi 20 miljonit, rääkimata 140-st?

13:14 Heljo Pikhof

Aitäh! Jumal tänatud, et mina isiklikult ei pea seda kuskilt võtma. Aga ma tahan öelda, et me ei saa vastandada ühte olulist teemat teisele. Ma mäletan väga hästi, kui sotsiaaldemokraadid seisid siin Riigikogu kõnepuldis laste heaolu eest. Alati tuli siis küsimusi, et aga vanemad inimesed või õpetajad või ükspuha mis. Aga ei saa erinevaid ühiskonnagruppe vastandada. Me praegu tegeleme väga põletava teemaga. 47,5% eakaid elab suhtelises vaesuses ja nad kõik ootavad, et pension tõuseks. Ka teie erakond on lubanud tõsta vanaduspensioni ja suisa 800 euronit. Minule meeldiks sinu käest küsida, kuidas sa seda teed.

13:14 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

13:14 Peeter Ernits

Hea meelega vastaks, aga kuna praegu olen mina küsija ja kasutan oma suveräänset õigust, siis ma kordan, et ütle mulle, Heljo, kust kohast sina ja sotsiaaldemokraadid, kui te praegu võimul oleksite, selle 140 miljonit võtaksite? Ma rõhutan, et idee on õige, aga kust kohast te selle võtaksite? Sa räägid, et ei maksa vastandada eri grupe, aga pott on ühine, rahakott on ühine. Mille arvel, kelle arvel? Ma saan aru, et LGBT ühingu toetus, mida Tanel Kiik jagab, tuleb Brüsselist, aga see on kökimöki selle kõrval. Kust kohast sa Eesti riigi eelarvesse need 140 miljonit kokku kraabid? Kelle arvel?

13:15 Heljo Pikhof

Aitäh, hea küsija! Aga me ei ole praegu valitsuses. Kui me oleks praegu valitsuses, siis me oleks lahendanud ära kaks probleemi. Me ei ole lubanud, et järgmise aasta 1. aprillist, nii nagu on lubanud peaministripartei, tõuseb baasosa kohe ja täna ja sellises summas. Aga me oleks nende nelja aasta jooksul lahendanud kaks küsimust: pensioni baasosa tõstmine 100 euro võrra ja eakate hooldusküsimused. Et ei oleks nii, et kui eakas inimene on hoolekodus, siis lapsed ja lapselapsed peavad vahe kinni maksma, vaid see kohustus läheks riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel jagamisele, ma mõtlen, pensioni ja hooldekodukoha maksumuse vahe tasumine.

13:16 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

13:16 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Väga tore eelnõu, olen täiesti nõus. Lugupeetud kolleeg Peeter Ernits proovis teie käest küll välja õngitseda, kust kohast need muudatusettepanekud tulevad, aga targa taktikuna jätsite te selle välja ütlemata. Ma küsin natuke lihtsamalt: ju te teisel lugemisel eelarve kohta muudatusettepanekuid ikkagi teete selle eelnõuga seoses, muidugi?

13:17 Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Kui eelnõu jõuab teisele lugemisele, siis kindlasti.

13:17 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma palun kõnetooli kaasettekandjaks sotsiaalkomisjoni esimehe Tõnis Mölder.

13:17 Tõnis Mölder

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu 8. oktoobri istungil. Eelnõust andis ülevaate Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esindaja, Riigikogu liige Heljo Pikhof. Kohal oli ka Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna pensionipoliitika juht Kristiina Selgis. Komisjoni töös osalesid seitse põhiliiget ja üks asendusliige, puudus üks komisjoni liige. Eelnõu sisu lühidalt öeldes on see, et tõsta 1. aprillist 2020 pärast indekseerimist täiendavalt pensioni baasosa 100 euro võrra ja rahvapensioni 60 euro võrra. Riigieelarvele tähendaks see ca 200 miljoni eurost lisakulu ja rahvapensioni tõus ca 2,5 miljoni eurost lisakulu. Komisjonis oli ka üks küsimus. See puudutas eelkõige seda, kui palju selline erakorraline pensionitõus vähendaks vanemate elanike suhtelise vaesuse määra 2020. aastal. Vastus oli, et pensioni baasosa 100 euro võrra tõstmine vähendaks suhtelise vaesuse määra 16 protsendipunkti võrra.

Tegemist on eelnõuga, mille kohta ka Vabariigi Valitsus on oma seisukoha andnud. Loen Vabariigi Valitsuse seisukoha ette: "Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni poolt esitatud eelnõu seletuskiri ei sisalda analüüsi pakutavate suurenduste piisavuse ning ressursside olemasolu kohta. Seetõttu ei toetanud Vabariigi Valitsus 27. juuni 2019. a istungil SDE eelnõud esitatud kujul, vaid otsustas erakorralise pensionitõusu puhul lähtuda Sotsiaalministeeriumi analüüsi tulemustest ..." Valitsus otsustas esitada oma eelnõu Riigikogule menetlemiseks. Seega, Vabariigi Valitsus seda eelnõu ei toetanud.

Nüüd läheme selle juurde, mida komisjon otsustas. Komisjon otsustas konsensuslikult järgmist: kõigepealt määrata Riigikogu suures saalis eelnõu ettekandjaks siinkõneleja Tõnis Mölder ning teha ettepanekud saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 15. oktoobriks, lõpetada eelnõu esimene lugemine ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 10 tööpäeva.

13:20 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kaasettekandjale on vähemalt üks küsimus. Heljo Pikhof, palun!

13:20 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma tuletan meelde, et komisjonis oli mitu küsimust. "Heljo Pikhof märkis, et Vabariigi Valitsuse seisukohas on toodud, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni poolt esitatud eelnõu seletuskiri ei sisalda analüüsi pakutud suurenduse piisavuse ja ressursside olemasolu kohta ja selle tõttu ei toetanud Vabariigi Valitsus eelnõu (31 SE) esitatud kujul. Ta küsis, millised on Sotsiaalministeeriumi poolt tehtud analüüsi tulemused? Kui palju peaks pensione tõstma, et suhtelises vaesuses elavate eakate arv väheneks?" Ametnik, kes oli tulnud Sotsiaalministeeriumist komisjoni, vastas, et analüüsi tulemused näitasid, et selleks, et 2020. aastal pensionärid keskmiselt suhtelise vaesuse piiri ületaksid, peaks pensioni tõstma peale 7-eurose täiendava tõusu veel 80 eurot. Kuidas te seda kommenteerite? Te ütlesite, et oli ainult üks küsimus, aga sellest olulisest küsimusest jätsite rääkimata.

13:21 Tõnis Mölder

Aitäh! Ma tõin teie ette selle, mis oli komisjonis arutelu all ja mida komisjoni liikmed konkreetselt küsisid. Neid küsimusi, mida esitas komisjonis olnud eelnõu ettekandja, ma tõesti ei markeerinud. Jah, teil on tõesti õigus, te ise esitasite selle küsimuse. Aga siinkohal lihtsalt võib-olla mõttena, et kui te ise selle eelnõu esitasite, siis oleks võinud ka kodutöö ära teha ning teada neid küsimusi ja vastuseid juba ette, kui te meie komisjoni tulite.

13:21 Aseesimees Siim Kallas

Heljo Pikhof, teine küsimus, palun!

13:21 Heljo Pikhof

Aitäh! Ma teadsin seda, aga ma kontrollisin. Nii, aga Liina Kersna on kindlasti komisjoni liige. Liina Kersna küsis, kui palju vähendab pensionäride suhtelist vaesust 7-eurone pensionitõus ja kui palju vähendaks 60-eurone erakorraline pensionitõus. Kui suured need mõjud on? Kristiina Selgis vastas, et eelnõu seletuskirja kohaselt vähendab 7-eurone pensionitõus 65-aastaste ja vanemate elanike suhtelise vaesuse määra 2020. aastal 0,6 protsendipunkti, 100-eurose baasosa tõusu puhul oleks see vähenemine 16 protsendipunkti, seda viimast asja te praegu mainisite.

13:22 Tõnis Mölder

Aitäh! Tõesti, andmed on õiged. Nii tuli komisjoni arutelu välja. Seda ka ministeeriumi esindaja ütles, et tõesti, sellise eelnõu puhul võiks eeldada, et pensionide baasosa tõus 100 eurot järgmise aasta 1. aprillil võiks vähendada suhtelise vaesuse määra 16 protsendipunkti võrra. Selles eelnõus, mille Vabariigi Valitsus esitas, oli see protsendipunkt oluliselt väiksem – 0,6.

13:22 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh kaasettekandjale! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on meil võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimistel on võimalik sõna võtta fraktsioonide esindajatel. Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana saab sõna.

13:23 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Täna räägime sellest, kuidas meie isad ja emad ning vanaemad ja vanaisad hakkama saavad, kas nende pension võimaldab neil iseseisvalt eluga toime tulla, ja seda ka siis, kui jäädakse üksi. Keegi ei taha olla koormaks ega sõltuda teistest. Inimesed soovivad ise hakkama saada, nii kaua kui vähegi võimalik. Olles eluaeg töötanud, on neil põhjendatud ootus ja lootus, et riik ei jäta neid hätta.

Sotsiaalministeeriumi 2019. aasta juunis tehtud analüüsis "Vanemaealiste majanduslik toimetulek ja vaesus" juhitakse tähelepanu asjaolule, et Euroopa Komisjon on oma iga-aastases Eesti riigiraportis korduvalt tõstatanud pensioni piisavuse temaatika. Viimases raportis, Eesti 2019. aasta raportis tuuakse taas välja asjaolu, et vanemaealiste – 65-aastased ja vanemad – vaesus on Eestis endiselt väga suur. Viimastel aastatel on eakate suhteline vaesus aina kasvanud ning olnud Euroopa Liidu suurim ehk võrdluses teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eestis vanemaealiste suhtelise vaesuse määr 41,2%, mis on Euroopa Liidu 28 riigi seas kõige kõrgem. Võrdlusena: Euroopa Liidu keskmine on 15%. Me armastame ennast ikka võrrelda naabritega. Teeme seda siis nüüdki: Lätis on see näitaja 40%, Leedus 34%, rääkimata Soomest, kus vanemaealiste suhtelise vaesuse määr on 12% ehk alla Euroopa Liidu keskmise. Samas otsustas Soome oma 2020. aasta riigieelarve üheks prioriteediks valida pensionitõusu, et eakad, kellel on madal pension, vaesusest välja tuua.

Eestis kevadel ametisse astunud valitsus aga võrdles, milline on alkoholiaktsiis Lätis ja Leedus, ning tegutses vastavalt sellele, nagu oleks see Eesti riigi tähtsaim ja põletavaim probleem. Kahjuks ei vaadatud suhtelise vaesuse määra eespool toodud riikides, ei vaadatud seda, et Eesti riigi kulutused vanaduspensionidele on ühed väikseimad Euroopas, samuti iseloomustab Eesti sotsiaalkaitstesüsteemi teiste riikidega võrreldes madal sotsiaalkaitsekulutuste osatähtsus SKP-s. Ei vaadatud ega asutud tegutsema.

Kuna pension on vanemaealiste peamine sissetulekuallikas ja pensionipoliitika peamine eesmärk on piisava sissetuleku tagamine pärast tööelu lõppu, siis pension on vaesuse leevendamisel võtmetähtsusega. Kõigile elanikele tuleb tagada inimväärne elu, võimalused osaleda ühiskondlikus

elus ja ka kultuuri tarbida. 2017. aastal elas suhtelises vaesuses inimene, kelle kuu ekvivalentnetosissetulek oli väiksem kui 523 eurot. 2017. aastal oli suhtelise vaesuse määr 22,6% ehk hinnanguliselt elas suhtelises vaesuses ligi 295 000 inimest. Kõige suuremas suhtelises vaesuses elavadki Eestis vanemaealised. 2017. aastal tõusis 65-aastaste ja vanemate inimeste suhtelise vaesuse määr 47,5%-ni. Vanuse kasvades majanduslik toimetulek halveneb. Vaadates vanusegruppi 75-aastased ja vanemad, on näha, et antud vanusegrupis elab kõige rohkem isikuid suhtelises vaesuses ehk see protsent on 54,4. Kõige suuremas vaesuses aga on 75-aastased ja vanemad ning just naised, nendest elas 2017. aastal suhtelises vaesuses lausa 61,2%. Samast uuringust saab lugeda, et kui 2020. aastal suureneks vanaduspension 70 euro võrra kuus, siis see vähendaks eeldatavalt 65-aastaste ja vanemate elanike suhtelist vaesust 8,3 protsendipunkti. Palun lisaaega!

13:27 Aseesimees Siim Kallas

Lisaaeg kolm minutit.

13:27 Helmen Kütt

Kui vanaduspension tõuseb 100 euro võrra kuus, siis see vähendaks 65-aastaste ja vanemate elanike suhtelise vaesuse määra 13,9 protsendipunkti ning kõigi vanemaealiste suhtelise vaesuse määra 16,1 protsendipunkti. Kõik need analüüsid ja andmed olid ja on Sotsiaalministeeriumis olemas.

Me oleme oma eakatele võlgu. Tasume siis selle võla, mitte ei lükka seda tulevikku!

Sotsiaaldemokraatide esitatud eelnõu leevendaks eakate toimetulekut ning täidaks lubaduse, mida valimiste eel kõik täna siin saalis esindatud erakonnad moel või teisel andsid. Kutsun teid toetama esitatud eelnõu mitte ainult sõnades, mitte ainult lubadusi andes, vaid ka tegudes. Aitäh!

13:28 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem läbirääkimistel osalemise soovi ei ole ilmutatud, seega on eelnõu 31 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 29. oktoober kell 17.15. Kuigi me pikendasime istungi aega kella kaheni, pean ma siiski kurvastusega ütlema, et istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.28.